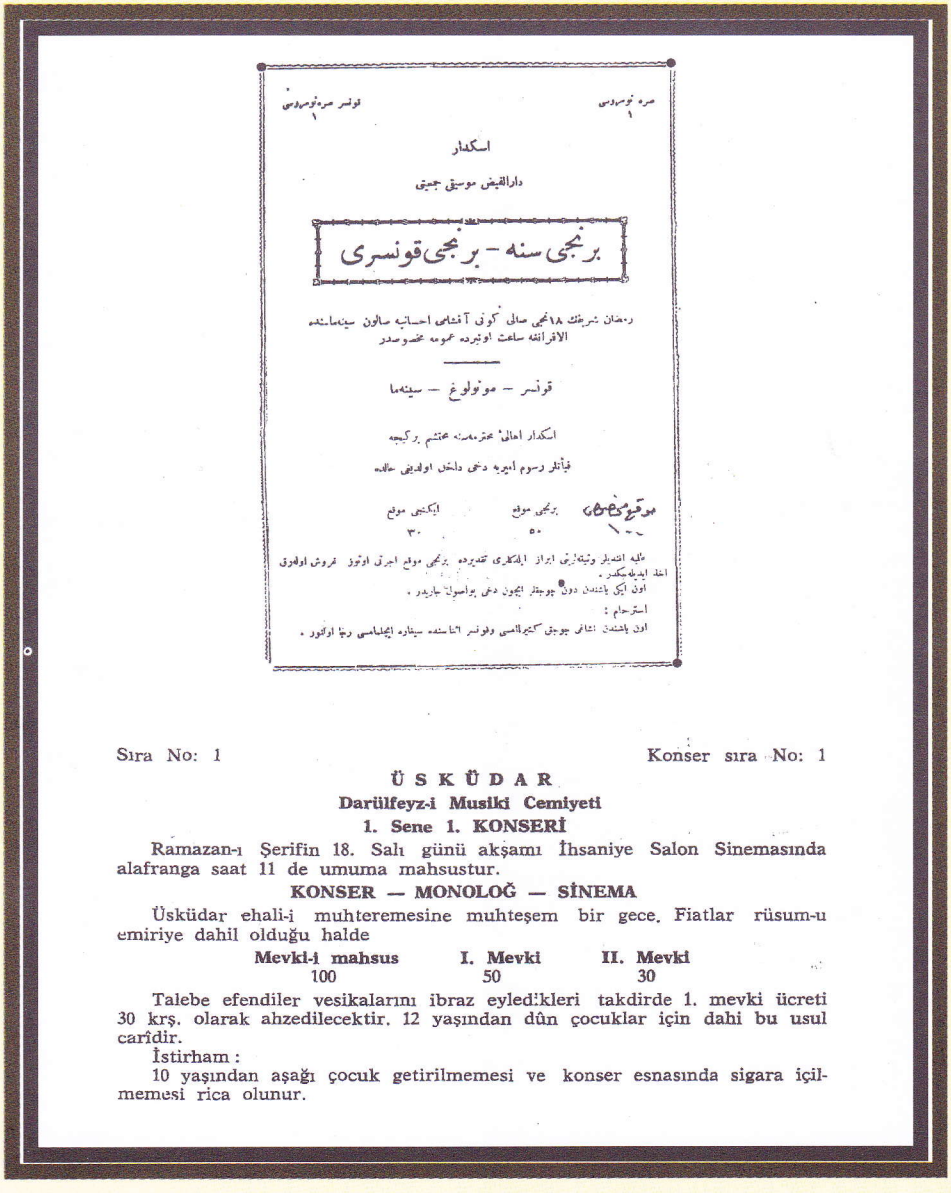
NEVZUHUR

Edebiyat - Kültür - Sanat

Sayı: 13
OCAK 2010

صره نومروسی
۱

قونسر صره نومروسی
۱

اسکدار

دارالفیض موسیقی جمعیتی

برنجی سنه - برنجی قونسری

رمضان شریفك ۱۸ نجی صالی کونی آخشامی احسانیه صالون سینماسنده
الاقرانله ساعت اونبرده عمومه مخصوصدر

قونسر - مونولوغ - سینه‌ما

اسکدار اهالیسنه محترمه‌سنه محتشم برکیجه
فیائلر رسوم امیریه دخی داخل اولدیغی حالده

برنجی موقع ۵۰ — ایکنجی موقع ۳۰

عالیه اقدیلر وتیه‌لرینی ابراز ایلمکلری تقدیرده برنجی موقع اجرتی اوتوز غروش اولاروق
اخذ ایدیلیکدر .
اون ایکی یاشندن دون چوجقلر ایچون دخی بواصول جاریدر .
استرحام :
اون یاشندن اشاغی چوجق کتیرلمسی ومونسر اثناسنده سیکاره ایچلماسی رجا اولنور .

Sıra No: 1 — Konser sıra No: 1

ÜSKÜDAR

Darülfeyz-i Musiki Cemiyeti

1. Sene 1. KONSERİ

Ramazan-ı Şerifin 18. Salı günü akşamı İhsaniye Salon Sinemasında alafranga saat 11 de umuma mahsustur.

KONSER — MONOLOĞ — SİNEMA

Üsküdar ehali-i muhteremesine muhteşem bir gece. Fiatlar rüsum-u emiriye dahil olduğu halde

Mevki-i mahsus	I. Mevki	II. Mevki
100	50	30

Talebe efendiler vesikalarını ibraz eylediklerî takdirde 1. mevki ücreti 30 krş. olarak ahzedilecektir. 12 yaşından dûn çocuklar için dahi bu usul carîdir.

İstirham :

10 yaşından aşağı çocuk getirilmemesi ve konser esnasında sigara içilmemesi rica olunur.

" Türk Musikisi Hizmetinde 50. Yıl
Üsküdar Musiki Cemiyeti " Broşür'ünden 1967- İstanbul

Üsküdar Darülfeyz-i Musiki Cemiyeti'nin ilk konserinin programıdır. "Ramazan-ı Şerifin 18. salı günü akşamı" ifadesinden, konserin 1919 senesi 17 Haziran salı günü akşamına tesadüf ettiği anlaşılmaktadır.

(Mustafa AKBABA'nın arşivinden)

NEVZUHUR

Edebiyat - Kültür - Sanat

Sayı : 13 OCAK 2010

SAHİBİ :
MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ :
ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU :
BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
ÜMİD HARUN

ADRES :
Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No.: 1/2 ANTALYA

TLF.: 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER : 0 (242) 241 41 74

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ :
TUNAHAN OFSET MATBAACILIK
Tel : 0 (242) 248 90 88
e-mail: tunahanofset@hotmail.com
Sinan Mh. Atatürk Cd.1254 Sk.
Rıfat Türkcan Psj. No.: 14 / 7 ANTALYA

YAYIN TÜRÜ:
Yerel - Süreli
İki ayda bir yayımlanır.

NEVZUHUR'da yayınlanan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR'da yayınlanan eserlere telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR
Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR'da
Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilen yazıların yayınlanması, Yayın Kurulu'nun kararına bağlıdır. Yazılar yayınlanmasa da geri iade edilmez.

BU SAYIDA

ŞEYH ŞAMİL
ALİ DEMİREL

ÜSKÜDAR MÛSIKÎ CEMİYETİ VE EMİN ONGAN
MUSTAFA AKBABA

GÖZLERİNDE SEYRETTİM
ANDAÇ

KARDEŞLİK SOFRASI
HASAN TÜLKAY

DAVETSİZ MİSAFİR TEKNOLOJİ
NAZİFE (ÇELİK) ÜNAL

BİZİM YÛNUS
OĞUZ ÇETİNOĞLU

TOROSLARDA SULTANÎYEGÂH DİNLEMEK
AHMET KAPLAN

DERGİLER DERYÂSINDAN - 3 MECMÛA-İ EBÜZZİYA
OĞUZ ÇETİNOĞLU - MEHMET ŞADİ POLAT

OKUYUCU İLE SOHBET

Saygıdeğer Nevzuhur okuyucuları, miladi takvime göre 2010 yılının ilk sayısı ile karşınızdayız. Böylece üçüncü yaşımıza da girmiş bulunuyoruz. Bu sayımızda sayfa sayımızı artırdık. Sizlere olabildiğince doğru, ilginç ve özgün yazılar ve de şiirler sunmaya çalışıyoruz. Sizlerin de yazı ve şiirlerinizi göndermenizi arzu etmekteyiz.

Şimdi, bu sayımızda nelerin olduğuna bir göz atalım: *ŞEYH ŞAMİL*, bu yazıyı okuyunca, İmam Şamil hakkındaki düşünceleriniz biraz değişebilir. Yazıyı Ali DEMİREL kaleme almış... *ÜSKÜDAR MÛSIKÎ CEMİYETİ VE EMİN ONGAN*, Mustafa AKBABA'nın kaleminden. Bu cemiyetin, Türk Sanat Müziğine önemli katkıları olduğu malum. Bu arada Emin Ongan Hoca'yı da anmış olmak ne güzel! İnsanlara bazı önemli gerçekleri, yanlışları ve neler yapılması gerektiğini anlatmanın pek çok yolu vardır. İnsanın kendisi dışında, bir başka gözle bakması bazı gerçekleri daha net anlaşılır hale getirir. ANDAÇ böyle bir düşünce yöntemi ile hangi gözle bakmış? *GÖZLERİNDE SEYRETTİM* başlıklı yazıyı okuyun ve siz de görün... Kardeşlerin bir sofrada olması, birlikteliğin en anlamlı hallerinden biridir. Hasan TÜLKAY böyle bir sofraya tanık olmuş; *KARDEŞLİK SOFRASI*, okuyun payınıza düşeni siz de alın!.. Teknoloji insan yaşantısını çok kolaylaştırdı. Bunun yanı sıra bazı sorunlar da getirdi mi? Nazife (Çelik) ÜNAL bu konuyu *DAVETSİZ MİSAFİR TEKNOLOJİ* başlığı ile irdelemiş. Bilindiği gibi Yunus Emre hakkında çok şey yazılmıştır. Yaman ARIKAN'ın yazdığı *BİZİM YUNûS adlı kitabı* Oğuz ÇETİNOĞLU tanıtıyor... *TOROSLARDA SULTANÎYEGÂH DİNLEMEK* Ahmet KAPLAN'dan Toroslarda, Karacaoğlan misali, Türk'e özgü nağmelerle dolaşmanın zevkini veren bu yazı okunur!.. Bu sayımızın son yazısı; Oğuz ÇETİNOĞLU ve Mehmet Şadi POLAT'ın ve yine *DERGİLER DERYÂSINDAN,* bu kez 3 üncüsü. Türk dergicilik tarihinin irdelenip, incelenip ve araştırılması yapılan yazı dizisinin bu bölümünde; *MECMÛA-İ EBÜZZİYA* dergisi hakkında bilgiler bulacaksınız.

2010 Mart sayımızda buluşmak üzere...

NEVZUHUR

ŞEYH ŞAMİL

ALİ DEMİREL

Hemen her konuda olduğu gibi insanlarımızın çoğu Şeyh Şamil ile ilgili de; ya eksik bilgi sahibiler, ya yanlış bilgi sahibiler veya bunların ikisi birden! Bu konuda genel anlamda bilinenler şöyle: Şeyh Şamil diye bir kahraman çıkmış. Gözünü budaktan esirgemeyen bu yiğit, bazı bıçkın delikanlıları da yanına alarak Ruslara karşı çete savaşı yapmış. Pek çok kahramanlığının yanı sıra çok iyi Kafkas halk oyunu oynarmış. Sinema filmlerimizde olduğu gibi...

Oysa işin aslı pek de öyle değil. Söz konusu mücadeleyi irdelediğimizde şu gerçeklere ulaşırız: Bir kere Kafkas Türkleri tarafından verilen mücadele bir savunma hareketidir. Bu hareket Şeyh Şamil tarafından başlatılmadı ve ondan sonra da bitmedi. Şeyh Şamil'in kavgası da öyle Kafkas halk oyunları eşliğinde olmadı. Şeyh Şamil; Kafkas Türklerinin asırlarca süren ve hâlâ da sürmekte olan kutsal mücadeledeki İmamlar (aynı zamanda başkan-komutan) zincirinin sadece bir (dördüncü) halkasıdır. Bu imamlar halkasının her biri büyük kahramandırlar. Ama içlerinden bazıları, kahramanlık tarifinin ötesine geçmişlerdir. Böylesi Alperenlerin en sonuncusu (şimdilik sonuncusu) Dudaların Cevher'dir, adının diğer bir söyleniş şekliyle Cahar Dudayev'dir... Ben bunları yazarken sakın Şeyh Şamil'i küçümsediğim veya basite indirgediğim gibi bir kanı uyanmasın. Onun nasıl bir Alperen olduğunu aşağıdaki satırlarda bulacaksınız.

Bu konu irdelenirken şu durum mutlaka göz önünde tutulmalıdır: Kafkas Türkleri Ruslara saldırmadı, onların haklarına tecavüz etmedi. Rus devletinin ekonomik ve siyasi çıkarlarını engellemedi. Savaşı da Türkler başlatmadığına göre, Rus devleti neden, görünürde hiçbir sebep yokken Kafkas Türklerine, bazen olanca gücüyle ve yıllarca saldırdı. Ve de hala bu saldırılar sürmekte. Neden?

Ruslar sıcak denizlere inmek istiyorlardı. Ekonomik ve siyasi etki alanlarını olabildiğince genişletmek, Rus devletinin temel amaçları arasındaydı. Ama bu sebepler Kafkas Türklerine saldırmayı gerektirmiyordu. Zaten Rus çarlarının böyle bir saldırı yapma düşünceleri de yoktu. Öyleyse yıllardır sürmekte olan acımasız saldırılar nasıl başladı? Hangi amaçla başladı?

Bu mücadelenin özü dini inanca dayanmaktadır. Bunu iyi anlayabilmek için tarihe, o bölgeden ve de dini açıdan bir bakalım: Bizans İmparatorluğu zamanında, Hıristiyanlığın Ortodoks mezhebi devletin tek dini haline geldi. O zamanın misyonerleri yoğun çalışmalar sonunda Rusları Hıristiyan Ortodoks inancına bağladılar. Bu arada Türkler üzerinde de yoğun çalışmalar yapıldı. Tuna boylarından ta Baykal gölüne kadar olan sahadaki Kıpçak Türklerinin (Saka-İskit Türkleri) de Ortodoks Hıristiyan olmaları için çok yoğun çaba harcandı. Onca çabaya ve harcanan paraya karşın; Karadeniz'in güneyindeki (Trabzon ve yöresinde) bazı Kıpçak obaları Hıristiyanlaştırıldı ki bunların pek çoğu günümüzde Yunanistan'dadırlar. Bunun dışında, Karadeniz'in kuzeyinde bazı Tatar Türkü obalarından Hıristiyanlığı kabul edenler oldu. Bunların da bir kısmı günümüzde Yunanistan'da yaşamaktadırlar. Tabii bunların ne kadar Tatar ve Türk özellikleri kaldıysa!.. Sonuç olarak, o bölgelerin sahibi olan onca Türk'ten çok az bir kısmını kandırabilmişlerdi. Tek Tanrı inancında olan Türkler daha çok İslamiyet'i kendilerine yakın buluyorlardı. Hıristiyanlığı Türklere kabul ettirme çabalarının sonuçsuz kalması papazların çalışma şevklerini kırmıştı. Gerçi yine de boş durmuyorlardı ama misyonerlik faaliyetleri devam etmiş olsa da çok yoğun değildi. Ama, 1700 lü yıllardan itibaren Müslümanlığın Türkler arasında köklü ve bilinçli bir şekilde yerleşmeye başlamış olması Ortodoks din adamlarını (papazları) yeniden harekete geçirdi. Kendilerinin onca çabasına karşın din değiştirmeyen Türkler, söz konusu Müslümanlık olunca, hiçbir menfaat beklemeden, hatta pek çok engel ve zorluklara karşın İslamiyet'e sarılıyorlardı. Türklerin bu davranışı papazları daha çok sinirlendiriyordu. Daha önceleri ikna yolunu çok denemişlerdi. Sonunda, inanç aşılama ve manevi yönden, başarabilmelerinin mümkün olmadığını anlamışlardı. İşi kaba kuvvete dökmek istiyorlardı. İstiyorlardı ama kaba kuvvetle Türkleri kendi yollarına getirmeye güçleri yetmezdi. Bu durumda; Ruslar da Ortodoks Hıristiyan olduğuna göre Rus devleti bu zorbalık rolünü üstlenmeliydi. Çar üzerindeki dini otorite oldukça güçlüydü dolayısıyla Rus çarını ikna etmek zor olmazdı, olmadı da... Böylece Rus orduları Kafkas Türkleri üzerine saldırmaya başladılar.

Saldırılar başladığında Türkler bir an şaşkınlık geçirdiler çünkü beklemiyorlardı, ortada bir sebep yoktu. .. Saldırıların ardı arkası kesilmiyor, halka eza cefa ediliyor, İslamiyet'e hakaret ediliyor, karşı gelen olursa çeşitli şekillerde cezalandırılıyordu.

Tabii ki karşılık verilmeliydi. Türk Ulusu'nun genlerinde olan hemen teşkilatlanma geleneği ile çalışmalar başlatıldı.

Başlatılan mücadelenin ilk önderi Şeyh Mansur'dur. Şeyh Mansur'dan sonra, o zamanda, o bölgedeki Müslümanların ileri gelenleri kendi aralarında görüştüler ve Gazi Muhammed'i İmam olarak seçtiler. İmamdan maksat sadece namaz kıldıran anlamında değil önder, komutan hatta devlet başkanı gibi görev yapan kişi. Gazi Muhammed dini yönden çok bilgili, ermiş ve veli kişi olarak kabul edilen biri olmanın yanı sıra tam bir teşkilatçı, savaşçı ve yöneticiydi. Askeri anlamda çete savaşı yapabilecek birlikler oluşturdu. Ruslara karşı yapılan saldırılarda pek çok başarı elde edildi. Burada hemen belirtmeliyim; Türkler Rusya içlerine gidip de Rus halkına saldırmıyor, Rus askerlerine saldırmıyor; Türk halkına saldırmak için Kafkasya'ya gelen ve halka sürekli eziyet eden Rus askerlerine karşı çıkıyor. Gazi Muhammed'in mücadelesinde nice kahramanların yanı sıra Şeyh Şamil de yanında yer almıştır.

Şeyh Şamil'in çocukluk arkadaşı da olan bu ulu alperen İmam Gazi Muhammed; Gimri'de Ruslarla yapılan savaşta şehit olmadan önce aynen şöyle der: **"Kardeşim Şamil! Bu savaşta şehit olsam gerektir. Benden sonra Hamzat (Hamza) imam olacak. Onun kısa süren imamlığından sonra sen başa geçecek senelerce Kafkasya'ya hükmedeceksin. Namın cihanı tutacak. Çar ordularını perişan edeceksin. Bu savaştan sonra Gimri'den gitsen bile yine kurtarıp mezarımı düşman çizmelerinin altında bırakmazsın inşallah."** Çarpışmanın şiddetlendiği bir an İmam Gazi Muhammed şehit düştü. Buna çok üzülen Şeyh Şamil düşman üzerine amansızca saldırdı ve pek çok Rus askerini hemen oracıkta hakladı. Öyle saldırıyordu ki öldürdüğü düşman sayısı belirsizdi. Bu ara kendisi de çok ağır şekilde yaralandı. Şeyh Şamil'in yaralandığını gören Gimri Camii'nin müezzini Mehmet Ali, hemen yanına gitti ve onu savaş alanının dışına götürdü. Çok yaralı olduğunu daha yakından görünce onu bir mağaraya götürdü ve sakladı. Şeyh Şamil pek çok yerinden yaralanmış, kaburga kemiklerinden bir kısmı ve köprücük kemiği de kırılmıştı. Asıl büyük yaraları ise göğüs ve sırt kısmındaydı ve her yanı kan içindeydi... Kafkas Türklerinin bilge otacıları tarafından önce bulunduğu mağarada birkaç gün tedavi edildi. Sonra Unsokul köyüne götürülen Şeyh Şamil'in tedavisi orada devam etti. Tam yirmibeş gün kendine gelemeden baygın yattı.

1832 yılında şehit düşen İmam Gazi Muhammed'in yerine Hamzat Bey İmamlığa seçildi. 1835 yılında Hunzah Camii'inde bir Cuma günü şehit edilen İmam Hamzat'ın yerine İmamlık makamı için Şeyh Şamil'e teklif götürüldü. O, kendisinden daha ehliyetli kişilerin olduğunu söyleyerek teklifi geri çevirdi. Bunun üzerine Gohlok'ta toplanan Kafkas Türklerinin ileri gelenleri, Şeyh Şamil'in her türlü yetkiye haiz olacak şekilde İmamlığa getirilmesini kararlaştırdılar ve bunu kabul etmesini sağladılar.

Haaa... Şimdi, İmam Şeyh Şamil atamızı, o ulu alpereni anlatmaya başlayabiliriz.

O 1797 yılında Dağıstan'ın Gimri köyünde doğdu. Babası Muhammed, doğduğunda ona Ali adını verdi. Küçük yaşta ağır bir hastalığa yakalanan Ali'ye töreye uyarak 'Şamil' adı da verildi. Ali Şamil'in Kafkasya'daki hangi Türk boyuna mensup olduğu (her boy kendisine mal ettiği için) pek açık değildir. Çeçen, Kumuk veya Avar olduğu iddia edilir. Onun hangi Türk boyundan olduğunun ne önemi var? Sonuçta o bir Türk Alperenidir... Daha çocukluk yıllarında ata binme, ok atma, koşu, güreş gibi becerilere sahip olmuştur. 15 yaşına geldiğinde kılıç kuşanarak bir savaşçı özelliğini kazanmıştır. Öyle bir savaşçı ki; iki metreden fazla boyu, bedeninde yağ birikintisi olmayan, sadece kaslı ve atletik yapılı, dimdik duran, heybetli ve yakışıklı bir genç... O sadece maddi yönü mükemmel olan bir genç değildi, aynı zamanda bilgili ve inançlı biri olarak da yetiştirilmişti. İlk hocası Nakşibendi Şeyhi Cemalettin Gazi Kumuki'dir. Şamil, 30 yaşına kadar; tefsir, hadis ve fıkıh okudu. Ayrıca; edebiyat, tarih ve fen bilimlerinde de dersler alarak, gerekli olan bütün maddi ve manevi ilimlerce donandı. İşte bu çok yönlü özelliklerini uygulamaya koymasından sonra, hem âlim bir kişi hem de gönül sahibi bir Veli olarak gelişimini tamamlamış oldu. Tam da böyle 'VELİ' birinin aynı zamanda mükemmel bir savaşçı yani ALP olması onun ALPEREN mertebesine erişmesi demektir.

Şeyh Şamil İmamlık makamına getirildikten sonra hummalı bir çalışma içine girdi. Bir taraftan, o çok içten ve etkili hitabet gücüyle Müslümanların inançlarını pekiştiriyor, mücadele azimlerini tazeliyordu. Diğer taraftan, mevcut şartlara göre yeniden teşkilatlanma çalışmalarını yapıyordu. Sürekli saldırılar yapmakta olan düşmanı çetelerle durdurmanın mümkün olmadığını anladı ve teşkilatlı ordu birlikleri oluşturmaya başladı. Sadece asker değil sivil yönetim için de yeni bir teşkilat oluşturdu. Buna örnek olarak: Ordunun başına güvendiği yetenekli komutanları koydu. Ve kendince il il ayırdığı yerlere, mülki idareci olarak naipler atadı. Çok değerli hizmetler veren ünlü naiplerden bazılarını burada anmayı görev bilirim. Bunlar: Şuayb Molla, Taşof Hacı, Duba, Hacı Sadu, Ahverdili Muhammed, Kabet Muhammed, Hitinav Musa, Nur Muhammed, Muhammed Emin, Hacı Murad... Böylece askeri ve idari teşkilatı kuran ve işler hale getiren İmam Şamil, bölgedeki Rus askeri birliklerine ani ve etkili saldırılar düzenliyor onları yıldırıyordu. Rus birlikleri ise İmam Şamil'in askerlerine ve düzenli birliklerine değil sivil halka saldırıyorlardı. Bu durum o hale gelmişti ki; İmam Şamil'in askerlerinden darbe yiyen Rus askeri birlikleri intikam için Müslüman köylere saldırıyorlardı, tam saldırı anında Şeyh Şamil'in askerleri birliklerinin üstlerine doğru geldiğini öğrendiklerinde kaçıyorlardı. Yine de çoğu kez onlara yetişen Müslüman askerler; öldürdüklerinin dışında pek çok esir, silah, cephane ve malzeme ele geçiriyorlardı. Fakat Rus askerlerinin Müslüman halk üzerindeki baskı ve işkenceleri aralıksız sürüyordu. Bu durum halkı çok çok bezdiriyordu ama yine de halkın büyük bir çoğunluğu İmam Şeyh Şamil'i ve askerlerini maddi ve manevi olarak sürekli destekliyordu. Halkın büyük bir çoğunluğu derken, kalan az bir kısmı Ruslardan bıkkınlıkları yüzünden sanki onlardanmış gibi görünüyor böylece o anki zulümden kurtuluyordu. Bu durumun nasıl bir şey olduğunu anlamak için yaşanmış bir olayı burada yazmak istiyorum: Bir Türk avılında (Köy gibi...) oldukça varlıklı bir ailenin başındaki kişi, Şeyh Şamil veya adamları avıla geldiğinde kurbanlar kesiyor, Kuran okutuyor ve konuklarını gereği gibi ağırlıyor. Aynı yere bir başka zaman Rus askerleri geldiğinde, damın altındaki mahzende sakladığı şaraplardan çıkarıp Rus askerlerine ikram ediyor...

Şeyh Şamil askeri yönden sadece teşkilatlanmakla kalmadı, silahlanma konusunda da önemli çalışmalar yaptı. Hiçbir İslam ülkesinden yardım gelmiyordu. Düşmandan satın alınan ve yine düşmandan ganimet olarak ele geçirilen silahlarla düşmanın yenilemeyeceğini iyi biliyordu. Özellikle top savaş alanında çok büyük üstünlük sağlıyordu. Düşmandan ele geçirilen top sayısı çok azdı ve hemen hepsini de terk ederken bozuyor, kırıyor, kullanılamaz hale getiriyorlardı. Şeyh Şamil, bu işten anlayan bilgili Türkleri yanına getirtti. Kendisi de bu konularda bilgiliydi. Bir Rus topunu örnek alarak top üretimini başlattı! Anlaşılacağı gibi Şeyh Şamil Ata, mülki yönetimiyle, ordusuyla, genel siyasetiyle ve savaş sanayisi ile tam bir devlet oluşturma aşamasına gelmiştir. Durup dururken, hiçbir geçerli sebep yokken Rus devleti kendilerine saldırmıştı, öyleyse Rus devleti Rusların devletiydi Türklerin değil. Bu durumda bağımsız bir devlet kurma zorunluluğu ortadaydı.

Teşkilatlanma devam ederken Ruslarla savaş da ara vermeksizin sürmekteydi. Binlerce Rus askeri, bazı komutanları hatta generalleri öldürülmüş veya esir alınmıştı. Ele geçen malzemeler ise haddinden fazlaydı. Bütün bu mevzi yenilgilere karşın Ruslar asla durmuyor; yeni yeni askeri birlikler, silah ve cephane Kafkasya'ya sevk ediliyordu... Her çabaya karşın hiçbir önemli ve kalıcı başarı elde edemeyen Ruslar iyice yılmışlardı. Tek yapabildikleri şey sivil halka saldırmak ve zulüm etmekti. Bu durumu iyi tahlil eden Rus Çarı Nikola, Şeyh Şamil'i ve ordusunu savaşarak yenemeyeceğini anladı. Kafkaslardaki Müslüman direnişini de mutlaka kırmak istiyordu. Kendince bu işi sulh yoluyla halletmeyi denemeye karar verdi. Şayet Şeyh Şamil'i elde edebilirse sorunun ortadan kalkacağını sanıyordu. İşte bu

amaçla bir teklif hazırladı: Eğer Şeyh Şamil Kafkasya'daki bütün Müslümanları bir bayrak altında toplama (bir devlet kurma) fikrinden vazgeçerse; kendisine en büyük makamların verileceğini, istediği en yüksek rütbenin verileceğini, kendisinin o bölgenin kralı gibi muamele göreceğini, çarlık hazinelerinden istediği kadarının tahsis edileceği... gibi vaatlerle hazırlanan şeytani teklif böyleydi. Bu teklifi kabul ettirebilmek için en güvendiği generallerinden Kluk Von Klugenav'ı görevlendirdi. Bu barış teklifinin içinde Şeyh Şamil'i saraya davet de vardı... Çar'ın Generali Şeyh Şamil Ata'nın huzuruna çıkabilmek için araya itibarlı kişiler koymak zorunda kaldı!.. Şeyh Şamil Ata, Çar'ın gönderdiği elçiyi, mahiyetiyle birlikte Sulak Nehri civarında kabul ettiğinde takvimler 1837 yılını gösteriyordu. Çar'ının cafcaflı mektubunu ve o göz kamaştırıcı tekliflerini okuyan general, kendince cevap beklerken İmam Şamil olanca çevikliğiyle birden kalktı ve "namazım geçiyor" diyerek namaz kılmaya gitti. Namazdan geldikten sonra generale döndü ve aynen şöyle dedi: **"General! O Nikola'ya git ve de ki: Senin yerinde şu anda kendisi olsa ve bu alçakca teklifleri bana bizzat yapmak cesâretinde bulunsaydı, ona ilk ve son cevâbı şu kırbacım verirdi."** Biraz duraksadıktan sonra devam etti: **"Ona söyle! Kahraman tebeamın kalblerinde kök salan bu eşsiz zafer inancını kökünden kazımadıkça, bu mübârek vatan topraklarını en son kaya parçasına kadar karış karış müdâfaa etmekten bizi men edemeyeceksiniz. Dînim ve vatanım uğrunda, bütün çocuklarımı ve âilemi kılıçtan geçirseniz, zürriyetimi kurutsanız, en son tebeamı öldürseniz, tek başıma son nefesimi verinceye kadar sizinle savaş edeceğim. Nikola'yı tanımıyorum. Son cevâbım budur."**

Şeyh Şamil Ata'nın bu manidar cevabı Çar Nikola'ya iletildiğinde bile o fikrinden caymamıştır. Bu defa Kafkas ordularının baş komutanı Genaral Feze'yi gönderir. Onun aldığı cebabı da bilmek istersiniz sanırım, aynen şöyle: **"Ben, Kafkas müslümanlarının hürriyete kavuşmaları için silaha sarılan gâzilerin en aşağısı Şâmil! Allahü teâlânın himâyesini, Çar'ın efendiliğine fedâ etmemeye yemin eden, özü sözü doğru bir müslümanım. Daha önce Çar Birinci Nikola'yı tanımadığımı, emirlerinin bu dağlarda geçersiz olduğunu General Klugenav'a anlayacağı şekilde tekrar tekrar söylemiştim. Bu sözleri sanki taşa söylemişim gibi, Çar, hâlâ görüşmek için beni Tiflis'e dâvet ediyor. Bu dâvete icâbet etmeyeceğimi bu mektubumla son defâ size bildiriyorum. Bu yüzen fânî vücûdumun parça parça kıyılacağını ve sırtımı verdiğim şu vatan topraklarında taş üstünde taş bırakılmayacağını bilsem, bu kesin karârımı hiçbir zaman değiştirmeyeceğim. Cevâbım bundan ibârettir. Nikola'ya ve onun kölelerine böylece mâlûm ola!"**

Çar Nikola çok kızdı! Rus ordusunun en ünlü generallerini, Kafkasya için görevlendirdi. Generaller: Fraytag, Svarts, Klugenav ve Argutinski'dir. İşte bu savaş uzmanları 50.000 (ellibin) kişilik seçkin bir ordu hazırladılar. Toplarıyla tüfekleriyle ve de bütün savaş imkanlarıyla Rus ordusu hızla harekete geçti... Sonuç ne mi oldu? Bir avuç sayılabilecek Müslüman Türk ordusu koca Rus ordusunu perişan etti! Rusların Kafkasya'da kurdukları 25 müstahkem mevkii ele geçirildi, binlerce Rus askeri öldürüldü, ikibinden fazla Rus askeri esir alındı, yıl 1843.

Çar Nikola'nın pes etmeye hiç niyeti yoktu, bu savaş kıyamete kadar sürse sürdürme niyetindeydi... Bu defa General Vorontsof'u görevlendirdi. Yeni görevine heyecanla sarılan general, başaracağından çok emin olarak hazırlıklara başladı... Yaklaşık 60.000 (atmışbin) kişilik bir orduyla hemen harekete geçti. Amacı, bütün Kafkasya'yı ele geçirmek ve Şeyh Şamil'i yakalayarak Çar Nikola'nın huzuruna çıkarmaktı... Tam birbuçuk ay saldırılarına devam etti. Sanki hayaletlerle savaşır gibiydi. Şöyle ki: Şeyh Şamil'in özellikle hazırlattığı sahte istihkamlara ve sahte hedeflere, boş siperlere günlerce ateş açtırdı, top gülleleri durmaksızın atıldı. Elinde cephane ve malzeme hatta askerin yiyeceği dahi kalmadı, çünkü Şeyh Şamil'in askerleri çoktan Rus ordusunun arkasına sarkmış ve ikmal yollarını kesmişti. Sonuçta Rus ordusu mevcudunun büyük bir kısmını ve üç generalini kaybetti, tabii ki savaşı da kaybetti.

Böyle bir-iki savaştan bahsettim diye bu mücadelenin bunlardan ibaret olduğu sanılmasın. Aynı tarihlerde bile daha nice savaşlar, mücadeleler oldu, burada bazı savaşlar ve bazı olaylar kısaca anlatılmaktadır o kadar.

Üst üste yenilgiler alan Ruslar işi tamamen insanlık dışı uygulamalara yönelttiler. Artık Şeyh şamil ve onun askerleriyle savaşmıyor, savunmasız olan yerlerdeki Müslüman Türk halkına zulüm ve işkence ediyor hatta katlediyordu. Bir taraftan da halka; biz barış için çok iyi teklifler götürüyoruz ama kabul edilmiyor, bu eziyetleri çekmeniz onların suçu, diyerek ikilik çıkarıyorlardı. Böylesi propagandaların etkisiyle bazıları Şeyh Şamil'e gelip, sulhu kabul etmesini, artık Rus zulümlerine tahammül edemediklerini söylüyorlardı. Bu tür sızlanmalar çoğalınca Şeyh Şamil, kim böyle bir teklif ve rica ile gelirse 100 kırbaç vurulacak, diye bir karar çıkardı. Çünkü o çok iyi biliyordu ki Ruslar sulhu sulh için istemiyorlardı. İşte tam o günlerde ilginç bir olay gelişti: Halk gerçekten bıkmıştı sadece eziyet değil, yakınları Ruslar tarafından gözlerinin önünde öldürülüyordu. İşte böylesi bir ortamda halk her şeyden medet bekliyordu. İki kişi, Rusların barış tekliflerini kabul etmesi için Şeyh Şamil yerine onun anasına gittiler. Kadını ikna ettiler. O da oğlu Şeyh Şamil'e giderek, halkın malından geçtiğini, artık canı gitmekte olduğunu, bu yüzden Rusların barış tekliflerini kabul etmesini söyledi! Bunu duyan hemen herkes toplandı, kalabalık büyüdü. Acaba ne olacaktı? İmam böyle bir teklifte bulunana 100 kırbaç demişti, annesi çok yaşlıydı ve buna dayanması mümkün değildi!.. Kalabalık çok beklemedi. Şeyh Şamil Ata karşılarına çıktı ve cezanın uygulanacağını söyledi. Kalabalıkta bir uğultudur başladı. O elini havaya kaldırdı ve, 100 kırbaç cezasını hak eden kadının çok yaşlı ve hasta olduğunu dolayısıyla bu cezayı oğlunun çekmesi gerektiğini söyleyiverdi! Hemen ardından da vücudunun belden üstünü soyundu. Bir askerin eline kırbacı verdi ve kırbacı vururken bir yavaşlama, yumuşama ve de ehvenlik sezersem aynı cezayı sana da veririm, dedi. Tam olarak 100 kırbacı hakkıyla kendisine vurdurdu. İşte Şeyh Şamil Ata böyle bir Alperen!

Çar Nikola'dan sonra Rusya'nın başına geçen yeni Çar II Aleksandr, Rusya'nın bütün imkânlarıyla Kafkasya'ya saldırması gerektiğine karar verdi. Hazırlanan orduların baş komutanlığına bir prensi getirdi, Prens Baryatinski. Ordularına dedim çünkü bu saldırı için tam beş ordu hazırlandı. Bu ordulardan biri Şeyh Şamil'in karargahına, ikincisi Lezgi'ye, üçüncüsü Hazar Denizi tarafına, dördüncü ve beşinci ordu ise Çerkezistan'a saldırıya geçti. Böylece Şeyh Şamil ve ordusu her taraftan kuşatılmış olacak ve hiçbir bölgeden yardım da alamayacaktı. Sadece Prensin başında bulunduğu orduda 50.000 asker ve 50 top vardı... Böylesi donanımlı beş orduya karşı Şeyh Şamil'in elinde 5000 (beşbin) kadar süvarisi vardı, hepsi bu kadar!.. Bu kadar dengesiz bir kuvvetle dahi Ruslar başarılı olamıyorlar ama saldırılarını da sürekli artırıyorlardı. Her ne kadar, Ruslara göre Şeyh Şamil'in askerleri az şehit verseler de sayıları sürekli azalıyordu. Üstelik hiçbir yönden yardım ve destek gelmiyordu, gelemiyordu. Rus prensi sürekli beyaz bayraklı elçiler yollayarak anlaşma teklif etmekteydi. Şeyh Şamil'in ordusu gerçekten çok zor durumdaydı ama onların pek çoğu, başta İmam Şamil olmak üzere, şehit olmayı çoktan göze almışlardı, ölebilirlerdi ama davadan dönmeyeceklerdi... Bir ara Şeyh Şamil'in komutanlarından biri; savaşa devam ederlerse bütün askerlerin ve imamın öleceğini, böyle bir sonun Kafkas Müslümanlarının geleceği için çok karanlık ve kötü bir tablo oluşturacağını, oysa anlaşma yapılırsa, en azından Müslümanlık ve Türklük adına bazı şeylerin kurtarılabileceği dile getirildi. Diğer bazı komutanlar da bu fikre katıldılar. Şeyh Şamil Ata bir süre düşündükten sonra, Rusların sözlerinde tam olarak durmayacaklarını belirttikten sonra her şeye rağmen uygun bir sulh anlaşmasına evet diyeceğini söyledi... Bunu üzerine Rus Prensinin elçileri ile oturulup konuşuldu ve bir barış anlaşması hazırlanarak imzalandı. Bu anlaşmaya göre: **"Türklerin dinlerine karışılmayacak, onlardan asker alınmayacak, vergi**

toplanmayacak, Türkler iç işlerinde serbest bir devlet olup, idârecilerini kendileri seçecekler. Şeyh Şâmil, âile efrâdı ve mevcut kırk kadar askeri ile, silâhları dahî ellerinden alınmadan Türkiye'ye gidebilecekti."

Bu anlaşma 1859 senesinde yapıldı. Şeyh Şamil, Rusların baş komutanının çadırına vardı. Baryatinski; anlaşma şartlarının geçersiz olduğunu, kendisinin ve aile efradının Çar II Aleksandr'ın esiri olduklarını ama misafir muamelesi göreceklerini söyleyiverdi! Rusların verdikleri sözlerin ancak bu kadar geçerli olacağını bu Ulu Alperen zaten biliyordu! Biliyordu ama onun için Kafkasya'daki kardeşleri çok daha önemliydi. O hiçbir zaman kendi istek ve arzuları için çalışmadı. O kendi halkı, Türk ve Müslüman halkı için canını ortaya koyarken bile kendini adadığı asıl amacı, yüce yaratanın rızasına yönelikti. Kendisi zorluk çekmiş, acı çekmiş, yorulmuş, yıpranmış, esir olmuş umurunda mı!!! O, ömrünün bir kısmını öğrenmeye, kalan kısmını da yüce yaratanın yolunda bitirmeye çoktan karar vermiş. Düşmanın topu, tüfeği, ordusu onu korkutabilir mi? Düşmanın tavır ve davranışı onun inancında ve davranışında hiçbir değişiklik yapamaz. En kötü ne olur? Ölür! İnanın Şeyh Şamil Ata için ölümden korkmak diye bir şey olamaz. Bakın şu davranışı onun nasıl bir Alperen olduğunu göstermeye yeter sanırım: Rus Çarı Şeyh Şamil'i şaşalı bir merasimle karşılar. Sarayında özel odalar ayırtır. Herkes onu görmek için can atmaktadır çünkü ünü her taraf yayılmıştır. Sadece ünü mü; iki metreden fazla boyu, boyuna çok uygun atletik vücudu, yakışıklılığı ve olanca heybetiyle o muhteşem bir insandır. Elbette başta Rus sarayı mensupları olmak üzere herkes onu yakından hatta uzaktan bile olsa görmek istiyor... Bir gün Çar II Aleksandr Şeyh Şamil'i yemeğe davet eder. Sarayın yemek solunu davetlilerle doludur. Şeyh Şamil kimseye aldırmadan gayet doğal bir davranışla, iştahlı bir şekilde yemeğini yemektedir. Bu durumu gözetleyen çar, yanındakilere dönerek, Şeyh Şamil'in de duyacağı bir ses tonuyla: "Korkarım bu adam birazdan bizi de yer" der. Bunu duyan Şeyh Şamil, herkesin duyabileceği bir ses tonuyla aynen şöyle karşılık verir: "Korkmayın bizim dinimizde domuz eti yemek haramdır!!!" İşte Şeyh Şamil Ata bu!!!

Sn Petersburg'daki çarlık sarayında bir ay kadar kalan Şeyh Şamil, Kaluga'ya sürgün gönderilir.

Sürgünün onuncu yılında kendisini ziyarete gelen Çar'a Hacca gitmek istediğini söyler. İzin verilir ama oğlunu rehin bırakmak şartıyla. Hala ondan korkmaktadırlar!

Şeyh Şamil yanındaki adamlarıyla birlikte 1870 yılında İstanbul'a gelir. Padişah Abdülaziz onu ve mahiyetindekileri törenle karşılar, kendilerini misafir olarak ağırlar, sonra da hacca gitmeleri için özel bir gemi tahsis eder.

Cidde Limanı'nda Mekke Emiri, şehrin ileri gelenleri ve büyük bir halk kalabalığı tarafından törenle karşılanırlar.

Hac sırasında onu görmek isteyenler izdiham yaratır. Mekke Emiri, Şeyh Şamil Ata'yı yüksek bir yere çıkararak bütün halkın onu görmesini sağlar.

Haç farizasını yerine getirdikten sonra Medine'ye geçer. Bir süre sonra Medine'de rahatsızlanır. Ve 4 Şubat 1871 yılında 74 yaşında Hakkın rahmetine kavuşur. Cenaze namazını Seyyid Rufai kıldırır ve Cennet-ül Baki mezarlığına defnedilir. Allah rahmet eylesin.

Ulu Alperenlerden olan Şeyh Şamil Ata'yı kısaca tanıtmaya çalıştım...

ÜSKÜDAR MÛSIKÎ CEMİYETİ VE EMİN ONGAN

MUSTAFA AKBABA

Türk sanat mûsıkisine olan tutkunluğum İstanbul'da, yüksek tahsilimin son yıllarında beni Üsküdar Mûsıki Cemiyetine kadar götürdü.

Daha Antalya'da lise yıllarımda bu cemiyetten haberdar olmuş idim. Doğrusunu isterseniz, bu kültür yuvasının varlığını nasıl öğrenmiştim şimdi tam hatırlayamıyorum ama kuvvetle muhtemel, İstanbul Radyosu'nda icra ettikleri bir programı dinlemiş olabilirim. Ancak çok iyi hatırladığım bir şey var ki o da; şayet İstanbul'da okursam Üsküdar Mûsıki Cemiyetine gideyim, diye düşündüğümdü.

Yukarıda da belirttiğim gibi Cemiyet'e İstanbul'daki tahsil hayatımın son yıllarında intisab edebildim. İlk yıllarda düzen tutmak,derslerin yoğunluğu vb gibi sebeplerden dolayı aklımda olmakla beraber fiiliyata geçirememiştim.

Bir gün okulun bahçesinde bir şarkı mırıldanıyordum. Yanımda da Attila Erdoğan isminde Adanalı bir arkadaşım vardı. Mırıldandığım şarkıyı biraz dinledikten sonra bir yemin fırlatarak; "Seni götüreceğim!.." dedi. Anlayamadım, "nereye götüreceksin?" Diye sordum; "Üsküdar Mûsıki Cemiyeti'ne götüreceğim" dedi. Şaşırdım... Cemiyetle nasıl bir ilişkisinin olduğunu sordum, anlattı:

"Ben beş yaşımdan itibaren klasik batı müziği üzerine keman dersleri aldım. Ama sonradan Türk Sanat Mûsıkisine merak sardım, bu konuda kendimi yetiştirmek için oraya gidiyorum." Dedi.

Körün istediği bir değnek, ben de o değneği bulmuştum. Cemiyet hakkında biraz malumat aldım. Cemiyette dersin olduğu bir gün (dersler haftada üç gün Salı, Perşembe ve cumartesi günleri yapılıyordu) okul çıkışı önce onun Maçka'daki evine uğradık, kemanını aldı. Sonra birlikte Beşiktaş'tan Üsküdar'a geçtik. İskeleden cemiyete kadar yürüdük.

Kabul edilmem için önce bir imtihana tabi tutulmam gerekiyordu. İster istemez bir heyecan vardı. Girişte sağ taraftaki kütüphane odasında Amir Ateş ağabeyi beklemeye başladık. Az sonra ortalıktaki koşuşmalar bitti. Çalışma yapılan salondan sazlar eşliğinde eserler icra edilmeye başlandı.

Genelde dersi ilk başlatan, yardımcı hoca Şeref Çakar ağabey oluyordu. Emin Ongan Hoca beş-on dakika kadar sonra içeriye girip çalışmayı sürdürürdü. İşte, tam salona giderken bizi orada görünce ne beklediğimizi sordu. Attila; "Amir ağabeyi bekliyoruz. Arkadaş yeni geldi, imtihan olacak" dedi. Hoca, o kıvrak konuşmasıyla; "Hele siz girin, imtihanı sonra yaparız" dedi. Biz de hocayla birlikte salona girdik ve kapının yanındaki sandalyelere ilişiverdik.

O gün meşk esnasında hoca yanıma sık sık uğrayıp geçilen eserlerden bana da okutturdu. İmtihan edildiğimin farkındaydım. Ders sonrası bana; " derslere devam edebilirsin, git içeride Reha Bey kaydını yapsın" dedi. İmtihanı geçmiştim ve sevinçliydim.

O günden sonra çalışmalara hiç aksatmadan devam ettim. İkinci ayın içerisinde de icra heyetine dahil edildim.

Burada bir hatırayı anmadan geçemeyeceğim; radyoda bir bant kaydı yapılıyordu. Kayıt arasında saz gurubu içerisinde bulunan kemanî Cahit Peksayar ağabey bir şey söyledi. Rahmetli çok nüktedandı. Koro onlardan biraz uzak olduğu için onun ne dediğini duyamamıştık, ancak saz gurubunda bulunanlar ve Emin Hoca epeyce gülüştüler. Sonra tekrar kayıta geçilecek olundu ama rahmetli Aka Gündüz Kutbay gülmekten bir türlü dudaklarını toplayıp ney'e üfleyemedi. Neyse ki biraz sonra o da kendini toparladı ve kayıta devam edildi.

O bir yıl içerisinde o kadar çok hatıram var ki hangi birini anlatsam. Çubuklu konseri, Yarımca konseri, Cemiyet binasında verdiğimiz konserler, Robert Kolej konseri, Harbiye Açıkhava Tiyatrosu'nda Arif Sami Toker'in jübile konseri...

Evet, hayatımın o bir yılı bunca zamana rağmen bütün tazeliğiyle hafızamda yerini koruyor.

Cemiyetin tarihçesine kısaca bir göz atacak olursak:

İmrahor'da Nikah Dairesi'nin yerinde bulunan ahşap konakta telgrafçı Atâ ve Şevket Bey'ler tarafından 1918 yılında 'Anadolu Mûsıki Cemiyeti' adı altında kurulmuştur.

1919 yılı başlarında 'Darülfeyz-i Mûsıki Cemiyeti' adı ile faaliyetlerine hız vermiştir.

Cemiyetin ikinci binası Ahmediye'de Dişçi Hamdi Bey'in

konağı ve eski Halk Fırkası binasıdır.

Cemiyetin ismi cumhuriyetin ilânıyla 'Üsküdar Mûsıki Cemiyeti' olarak değiştirilmiştir.

Ahmediye'den sonra İmrahor'da, sonradan halkevi olan binaya taşınmış ve 'Üsküdar Mûsıki Cemiyeti' adı altında 1934'e kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Ancak, tekrar ortaya çıkan bina sıkıntısı ve imkansızlıklar bünye bütünlüğüne dahi tesir etmiş, dört sene kadar hususi bir mahiyet almıştır. Bu devrede çalışmalar üyelerin müsait olan evlerinde yapılmıştır.

1939 da Ahmediye'de 'Yeni Üsküdar Mûsıki Cemiyeti' adı ile yeniden resmi hüviyetine bürünmüş ve 1944'e kadar faaliyetlerine devam etmiştir.

Nihayet, bu gün faaliyet gösterdiği binanın yerinde bulunan binaya taşınıp 4 Ekim 1953 de olağanüstü bir toplantı ile 'Üsküdar Mûsıki Cemiyeti' adını tekrar kazanmıştır.

1967 yılında şimdiki binanın temeli atılmış olup peyderpey yapılarak bu günkü durumuna getirilmiştir.

Emin Ongan Hoca'nın ölümünden sonra 19 Ekim 1987'de alınan genel kurul kararıyla 'Emin Ongan Üsküdar Mûsıki Cemiyeti' adı altında çalışmaları devam etmektedir.

Cemiyette kuruluşundan bu yana sırasıyla; Kadıköylü Udî Sami Bey, Mızıkalı Celâl Bey, Selimiyeli Bestenigâr Hoca Ziya Bey, Prens Ali Rıfat Bey (Çağatay), Hafız Arap Cemâl Bey, Emin Ongan Bey, hocalık yapmışlardır. Hâlen bu görevi Şeref Çakar Bey devam ettirmektedir.

Burada Emin Ongan Hoca'ya ayrı bir paragraf açmamız gerekecek;

Babası Cerrah Kolağası Ahmet Bey, annesi Çaplıoğluları'ndan Zehra Hanım'dır. 1906 da Edirne'de doğmuştur. Edirne Sultanisi'ni bitirmiş, küçük yaşta mûsıkiye meyletmiş ve Üsküdar'a yerleştikten sonra ilk hocası Neyzen Yusuf Paşa'nın oğlu Mızıkalı Celal Bey olmuştur. Bestenigâr Ziya Bey ve Hafız Arap Cemâl Bey'lerden mûsıki meşk etmiş, notayı Edip Nâzım Bey'den öğrenmiştir. 1927 yılında Üsküdar Mûsıki Cemiyetine intisab eden Emin Ongan, cemiyetin tekamülünde ve bu günkü hale erişmesinde en büyük amil olmuştur. 1955'de Tekel'deki vazifesinden ayrılarak Konservatuar İcra Heyeti'ne girmiştir. İstanbul Radyosu'nun faaliyete geçtiği günden emekli oluncaya kadar Radyo'da vazife yapmıştır. 2 Şubat 1985 tarihinde hayata gözlerini kapatmıştır. Karacaahmet mezarlığında medfundur.

EMİN ONGAN
(1906 - 1985)

Emin Ongan Hoca, ders esnasında son derece titiz tavırlar sergilerdi. Hiç hata affetmezdi. Gerek sazlardan gerekse koristlerden birisi küçücük bir hata yapsa kulağı onu hemen yakalar, tek tek arar bulur, kim yanlış yaptıysa hatasını düzelttirirdi. Yanlışta ısrar ediliyorsa hakaret boyutuna varabilecek ifadelerle azarlardı. Ancak ders bittiği andan itibaren o titiz adam gider, yerine son derece şefkatli ve munis bir adam gelirdi. Herkes sıraya girer, elini öper, çalışma salonunu öyle terk ederdi. Rahmetli yerine göre arkadaş, yerine göre bir ağabey, yerine göre de bir babaydı.

Ölümünden sonraki günlerde, o teessürle aziz hatırasına ithafen kaleme aldığım dörtlüğümü burada taktirlerinize sunuyorum.

ÜSKÜDAR MÛSIKÎ VE EMİN ONGAN

Namı dünyada kaldı, sadece teni giden
Bir ömrü yudum yudum o nağmelerle içti
Hazzına doyulmayan Üsküdar Mûsıki'den
Besteler arasında bir Emin Ongan geçti.

Suzinak makamında; "Feryad ederim halime imdâd edecek yok" mısralarıyla başlayan şarkısı Emin Ongan Hoca'nın 18-20 yaşlarında beste lediği ilk şarkısıdır.

1925 yılında;

"Al sazını sen sevdiceğim, şen hevesinle
Çal, söyle benim şarkımı sevdalı sesinle
Ben dinleyeyim, ağlayayım gizlice böyle
Çal, söyle benim şarkımı sevdalı sesinle"

güftesini şedarabân makamında besteleyerek, bestekârlık sahasındaki muvaffakiyetini kabul ettirmiştir.

Her biri ayrı güzel birçok esere imzasını atan hocamızın günümüze 3 saz eseri ile 90 kadar şarkısı kalmıştır. Geleneğe bağlı fakat kendine özgü ve değişik uslûpta eserler bestelemiştir.

Şarkılarından bazılarının ilk mısralarını yazarak konumuzu noktalayalım.

"Leblerinde kıvrılan bir goncanın al rengi var" (Hicaz)
"Zülfünün zincirine bend eyledi şahım beni" (Rast)
"Hasretle yanan kalbime yetmez gibi derdim" (Sûzinâk)
"Bahar meltemidir başımda esen" (Nihavent)
"Baharı okşuyor ellerim" (Segâh)
"Gönlümün bir hali var ki gam değil kasvet değil" (Uşşak)
"Gittin bıraktın beni gurbet ellerde" (K.Hicazkâr)
"Gittin bırakıp sevgimi soldurmadı yıllar" (Rast)

GÖZLERİNDE SEYRETTİM

ANDAÇ

Karatren'i ilk defa gördüğümde ürkütücü, gece gibi kapkaraydı. Çocukluk yıllarımın ölçülerine sığmıyor, olabildiğince uzun gözüküyordu gözlerime. Sanki bir sihirbazın nefesi karışmışcasına dumanı bazen beyaz, bazen de kapkara olur, rüzgârla oynaşır hiç yorulmazdı. Ne zaman cama dayasam başımı, benim için meçhul olan yolculuklarında, her şeyin gözlerimin önünden hızla akıp gittiğini görürdüm.

Sonra İstanbul'un yeni tanımaya başladığım semtlerine yaptığım yolculuklarında büyüdüm. Çocukluğumu bıraktım kimsesiz istasyonlarında... Daha sonraları da elektrikli trenlerin sefasını sürdüm, zamanı harcadım gençlik yıllarımda.

Sirkeci ile Halkalı arasındaki istasyonlar, kenarlarına serpiştirilmiş köhne ve yorgun evleriyle hep ilgimi çekmiştir. Tren yollarının vazgeçilmezi olan, kâgir binaların arasına sıkıştırılmış, bazen de yan yana sıralanmış, eskinin bağdadi yapıları, tren yollarının süsleri olmuşlardır. Bunların arasında, şimdi hatırladığımda dahi beni gülümseten çok eski bir ev vardı ki bahsetmeden geçemeyeceğim. Cankurtaran İstasyonu'nda, tren durduğunda, sahil kenarında olan bu iki katlı bağdadi evin, hemen hemen her gördüğümde penceresi açık olurdu. Bir komidinin üzerinde, eskinin lambalı radyosu, altında üçgen sallanan dantel örtüsü ile hep dikkatimi çekmiştir. Ne zaman oradan geçsem, duvara asılı kalmış bir tablo gibi senelerce hiç değişmeden durduğunu seyrederdim.

Seneler sonra İstanbul'a gittiğimde trene binip maziyi tekrar yaşamak geçmişti içimden. Aradan geçen onca senelere rağmen, o tablo halâ aynı biçimde oradaydı. Karar verdim bir daha yolum oraya düşerse Tanrı misafiri olarak çalacağım o evin kapısını. Zamanı nasıl durdurduğunun hikayesini öğreneceğim.

Saygı duymamak mümkün değil. Nasıl da direniyor o eski yapılar geçen senelerin acımasızlığına. O eski evlerin hepsinin de ayrı bir hikayesi, ayrı bir kişiliği olduğuna inanıyorum. Köhnemiş olsalar da, çıtaları duvarlarından kopmuş, dışarı fırlamış olsalar da, yorgun ama vakur duruşlarından bir şey kaybetmediler, en azından benim gözlerimde...

Karatren seneler sonra askerliğimi yaptığım sırada, Samsun'dan Amasya'ya bir asker mahkumu götürürken çocukluğumun kâbusu, kara bir hançer gibi karşıma çıktı. Eskisi gibi ürkütücü hali kalmamış, sıradan bir demir yığını gibi karşımda duruyordu. Köyü Amasya ile Merzifon arasında olan onbaşı Yılmaz Özcan'ı yanıma alarak mahkum ile birlikte trene bindik.

Yine dayamıştım cama başımı. Bu sefer yol boyunca gördüğüm Anadolu'nun bağrı, sanki delik deşik olmuştu, yazgısı gibi kara tünellerle... Bir tünelden çıkışın daha heyecanını yaşayamadan dalıyordum bir başkasına, bitmezi oynuyordu sanki zaman. Yol boyunca uzanan telgraf direkleri yolculuğumuza eşlik edercesine yol kenarlarında sanki nöbetteydiler.

Mahkum dalgın gözlerle camdan dışarısını seyrediyordu. Uzun bir sessizlikten sonra dili çözüldü. Bir şeyler konuşma ihtiyacı duymuş olmalı ki hikayesini bize anlatmaya başladı: "Bana acımı hatırlatan şu telgraf direklerini gördükçe onları, toprağa değil de bağrıma çakılmış gibi hissediyorum. İlk önce babamın ölüm haberini taşıdılar bana. Daha yaram sağalmadan beni ikinci defa öldürdüler." dedi. Sözlüsünü başkalarına vereceklerinin haberini kendisine ulaştırdıklarında ikinci vurgunu yemiş. Firar edip askerliğini yakan sonra da, yeni damat adayının ailesinin yaptığı ihbar ile yakalanıp hapse gönderilen askerin hikayesi ile etkilenmiştik. Mahkumu teslim edip, kaderi ile yüzleşmesini ve sabır dileklerimizi söyleyerek yanından ayrıldık.

Yılmaz'ın köyüne yolumuzu çevirdik. Vaktimiz vardı, ertesi günü geri dönecektik. Arkadaşımın evine vardığımızda, büyük bir sevinçle karşılandık. Ailenin sevincini, seyrine doyum olmaz bir mutlulukla seyrettikten sonra, nefis bir ev yemeği yedirerek ağırladılar beni. Daha sonra Yılmaz'ı ailesiyle baş başa bırakmak adına yanlarından ayrılıp, evin hemen yanından yükselen yamaçta gözüme kestirdiğim tek ağaç olan zeytinin gölgesine uzandım. Nedendir bilinmez tepelerde hep tek ağaç olur. Çevremi seyrederken, tepenin alt yamacından geçen yolun kenarında, yan yatmış bir telgraf direği dikkatimi çekti. Sanki mahkumun bedduası tutmuş gibi fincanları kırılmış, yol kenarında unutulmuşcasına duruyordu. Havaya sessizlik sinmiş, etrafta çıt çıkmıyordu. Ailesinin Yılmaz'ı karşılaması, beni de duygulandırmış, bir taraftan evimin özlemi, bir taraftan İstanbul hasreti ağır basmaya başlamıştı. Yabancısı olduğum manzarayı seyrederken dalmışım.

Birden hızla süzülen ve oldukça sert bir hareketle zeytinin dalına konan üveyik kuşunu gördüm. Kızılımsı pas renginde, göğsü beyaz, kanatları kahverenginde güzel bir kuştu. Portakal renginde olan gözleri dikkatimi çekti. Ürkek bakışlarla beni süzdü. "Ne güzel gözlerin var" dediğimi duymuş olacak ki; "İstersen al gözlerimi onlarla seyret etrafını ben de senin gözlerinle göreyim dünyayı" diye seslenince şaşkınlık içinde olsam da kabul ettim. Üveyik benim gözümle birden parladı ve günün ilk macerasına doğru hızla uzaklaştı. Arkasından bakarken acı acı gülümsedim. Dönüşünün hüzün dolu olacağını biliyordum. Çünkü onun dünyası sadece yeşildi, çiçekti, yemişti.

Bense onun gözleriyle çevreme yeni bakmaya başlamıştım ki; "merhaba" dedi. Zeytin ağacı. "Şaşırma boş yere o gözlerle baktığında konuşur olur, dile gelir nice varlıklar. Şimdi sen de bizler gibisin, başka görür, başka duyarsın, artık bizden sayılırsın hadi tanışalım" diye seslendi. Ne söyleyeceğimi bilemiyordum, galiba susmak en iyisiydi diye içimden geçirdim. Zeytin ağacı ise kendini tanıtmaya başlamıştı bile. "Ben bir zeytin ağacıyım. Her varlık gibi Allah'ın bir lütfuyum. Tarihle eşdeğerdir yaşım. M.Ö. 30.000'e gider köklerim." Geçmişi ile gurur duyduğu belliydi, devam etti; "lakin buna karşılık boyum öyle kavaklar gibi uzun olmamıştır. Yapraklarım rüzgârlara eşlik edip türküler söylemez. Bir çınar gibi de ulu ağaçlardan sayılmam. Yine de gölgemde serinletirim bunaldığında insanı. Şu an tıpkı sana yaptığım gibi" diyerek gülümsedi. Bir an soluklandıktan sonra devam etti.

"Yemişlerime gelince ağaçta acıdır, erken toplanırsa yeşil olur, olgunlaştığında ise kendince tatlanır siyaha bürünür. Kokum ise yok misalidir. Köküm hep kıraç topraklardadır. Gövdem ise, gördüğün gibi hayatın yükünü çekercesine kavruktur.Yine de siyah, yeşil renkli yemişlerimle olabildiğince süslerim sofraları." Bir nefeslik duraladığında söze karışma ihtiyacı duyarak; "evet haklısın hele bir de yanında taze soğan olursa, mutlu edersin buruk gönülleri" dediğimde keyiflenerek devam etti. "Bazen bir güvercin, gagasında taşır dalımı, barış olurum. Bazen de bir hıdırellez gününde, bir denize dökerim yapraklarımı, dilek tutanları sevindiririm. Dallarım hep kışı göğüslemiştir. Çubuklarla dövülsem bile alınmam yine meyvelerimi sererim insanların ayakları dibine. Gün gelir taşla ezilen buruş buruş yüzümle, yine lezzet olur dönerim. Yaşam ne kadar sıksa da beni eririm ama yine veririm, yağ bir yanda, ben bir yanda... Yani senin anlayacağın yaşanmışlığın acısını taşırım yemişlerimde.

Meyve suyu gibi, sıkıldıkça hemen sofralara konabilen tek besinimdir. Fermantasyon dediğiniz işlemlere bile gerek duymam. İnsanoğlu 'Riviera' der, yemekte kullanır yağımı, 'naturel sızma' der, salatalarda... Edremit, Gemlik diye ad takarsınız, sofraların baş köşesindeyimdir. Akhisar yöresinde daman (iri) halinde boy gösteririm. Bütün bunlara rağmen az emekle, çok veren olduğum halde, yurdumun insanı nedense bir türlü hak ettiğim değeri, arzu ettiğim ilgiyi bana çok görür. Yabancılar bizden kat kat fazla yağımı tüketir, insanlarımızın bu ilgisizliğine bir anlam veremem, bu da beni üzer." diyerek uzun süre konuşamamanın verdiği sıkıntıdan kurtulmuş rahatlamıştı.

Garip bir serüvenin içine çekildiğimi görüyor, bu işin sonu nereye varacak diye merakla bekliyordum. Az ilerideki telgraf direği konuşmamıza katılma ihtiyacı duymuş olacak ki o da dile geldi. Benimse şaşkınlığımın yerini artık merak almıştı. "Sohbetinize katılmak isterim. Ben de kendimi tanıtayım" diye sözü bizden aldı. "Ben bir zamanlar çam ağacıydım. Köknar, ladin gibi birkaç arkadaşımla geçmişte biz de ormanların vazgeçilmezleriydik. Sonra insanlar bizleri başka bir görev için uzun uğraşlar vererek hazırladılar. Yaşamı başka türlü karşıladık. Bize biçilen görev telgraf direği olmakmış.

Dallarımızdan, yapraklarımızdan arınmış olsak da Anadolu'nun bağrında açılmış çiçekler gibi yol kenarını süsledik uzun bir vakit. Hangi kuş vardır ki tellerime konup cıvıl cıvıl şakımasın. O kuşlar ki benimle bir bütün olurlardı. 'Telgrafın tellerine kuşlar mı konar / Herkes sevdiğine böyle mi yanar' diye başlayan şarkılar bizim için söylenirdi. Çoğu zaman baba hasreti, ana kucağı kokardı, yâr kokardı tellerim. Elif'e nişanlısından müjdeler, Mehmet'in anasına gurbet kokan asker haberlerini az mı taşıdım. Biraz acı, biraz tatlı, kavuşma müjdelerini, sevinçli haberleri taşıdım hiç yorulmadan.

Şimdi birer birer yok oluyoruz. O nice güzel, o nice duygulu sözleri taşıyan direklerimiz sökülüyor, atılıyor. Unutulmak kaderimizde yazılı lâkin, kuşlardan ayrılmak zor. Onlar tellere hasret şarkılardan uzaklaşıp hüzünleniyorlar. Bense eğilmiş, tellerim kopmuş, unutulmuş, yalnızlığımın acı çığlıkları kırık fincanlarıma asılı kalmış olsam da, işe yaradığım o güzel günleri, kuşlarımı özlüyorum" diyerek sustu.

Onu teselli edecek sözleri bulamamanın sıkıntısını yaşıyordum. Bakar gözlerimle, yaşamın içinde körlemesine yol aldığımı şimdi daha iyi anlamaya başlamıştım. Her varlığın olduğu gibi onların da bir hikâyesi olduğunu yeni idrak ediyordum. Vakit bir hayli ilerlemişti. İleriden bir adam elinde bir balta ile, hafif aksak ayağını sürüyerek yaklaşıyordu. Telgraf direğinin sanki bir an titrediğini görür gibi oldum. "Geleni tanıyorum yukarı köyden Ferhat" dedi. Ona nice güzel haberler taşıdığını hatırladı. Anlamıştı hikâyenin biteceğini...

Çok üzülmedi, belki de kurtuluşu olacaktı. Nasılsa her ağacın sonu bir ocak değil miydi? Titredi. Tuhaf duygular içinde olacakları seyrediyordum. "Üzülmüyorum ben de kendimce bâ's bâ'de'l-mevt'e inanıyorum. Buradaki vazifem bitiyor. Önce bir duman olup yükseleceğim, sonra beyaz bir bulut... Kim bilir belki de tekrar kuşlarla söyleşmenin tadına varacağım." diyerek sustu.

Bir bakıma haklı sayılırdı. Nasılsa böyle de yanıyordu. Son bir kez yanacaktı. İlk darbede "oh" dedi. Gelmişti kurtuluş anı gülümsedi.

Üveyik gittiği hızla geri dönüp zeytine konduğunda hüzünlü ve yorgun olduğunu görebiliyordum, şaşkındı. Acıyla seslendi; "nice çirkinlikler gördüm. Nasıl böyle yaşarsınız, ortak yaşam dengeniz kaybolmuş. Size bırakılanı yıkarak, dağıtarak, hatta yok ederek geleceğinizi karartıyorsunuz. Bizden geçtim, neslinizi yok ediyorsunuz. İnsan her şeyin sahibi değildir. Sizden uzak olan Allah'a yakın olur, al gözlerini, ver gözlerimi" diyerek geldiği gibi bir anda yok oldu. Benim ise gönlüm, arkasından bakarken kanatlarına takılı kalmıştı. İlginçti, bir kuş tarafından azarlanmıştım.

Bense onun gözlerinde başka bir aleme kapı aralamış, bizden başka hayatların da birer hikayesi olduğunu anlamıştım. Zeytin ağacı bir insan gibi acılarıyla tatlandırmıyor muydu hayatı? Telgraf direği ise sessizce yok olmayı öğretmişti bana. Gerçekten de öyle değil miydi? "Öyle bir hayat yaşayabilmeli ki insan ve öyle bir şekilde yeri geldiğinde yok olabilmeliydi ki sessizce, toprak dahi anlayamamalıydı koynuna girdiğimizi" demek geçti içimden.

Bu arada telgraf direğine inen balta darbeleriyle ben de sarsılmaya başlamıştım. Sarsıldım, sarsıldım. Yılmaz beni uyandırmak için sarsmaya devam ederken gözlerimi açtım. "Hadi gel çay içelim" diye beni eve davet etti. Çayımı yudumlarken, gördüğüm rüyanın etkisinden yavaş yavaş kurtuluyordum.

Akşam yemeğinden sonra, biraz asker sohbeti yaptık. Yılmaz'ın babasının geçmiş askerlik hatıralarını dinledik. Odanın bir köşesindeki ocağın üzerinde zincirle asılı duran kazanın içinden aldığımız mısırları yedikten sonra elime tutuşturdukları fitilli gaz lambasıyla odama çekildim. Hemen uyuyamayacağımı biliyordum. Gerçek gibi gördüğüm rüyayı tekrar düşünmeden edemedim. Üveyiğin gördükleri sadece çiçekti, yemişti sözü boşlukta kalmıştı. Hiç de öyle olmadığını biliyordum artık. Bir kuş öğretmişti bana, insanın bu dünyanın efendisi olmadığını, diğer canlıların insandan yana şikayetleri olduklarını, buradaki cehennemi kendimizin hazırladığını, hayvanı, bitkiyi, havayı, suyu nasıl sorumsuzca yok edişimizi, üveyiğin gözleriyle baktığımda anlayabilmiştim.

Evet yaşamda her varlık canlıydı ve bir görevi vardı. Her şey Allah'ı tesbih etmiyor muydu? Mutluluğu, her varlığın bizim birer parçamız olduğunu idrak edebilirsek, elde tutup geleceğe bırakabilirdik, bizden daha iyisini sizler yapın diyerek.

Sabah erkenden yola koyulurken, unutulmaz bir gün yaşadığımın farkındaydım. Amasya'dan trene binip, dönüş yolculuğuna başladığımda tünellerin bizi beklediğini biliyordum.

KARDEŞLİK SOFRASI

HASAN TÜLKAY

Ramazan'ın beşinci akşamı...
Devletlu bir iftar sofrasında tanıdığım iki güzel insan... İlk defa yüz-yüze, ilk defa göz-göze gelsek de; sanki "kaalü belâ"dan beri tanışığız. Öylesine muhabbet ve keşif dolu bir sohbet sofrası.
Gönül dağarcığımızdaki güzellikleri paylaşmak adına uzayan sohbet, sessiz bir şölen havasında uzadıkça uzuyor...
Nezaket dairesinde saatimize bakmasak; farkında olmadan sahura kalacağız belki de...
Davet sahibimiz yoldan gelmiş, yorgundur halbuki...
Ehli beyt aşkı yüzlerine vurmuş, aydınlık insanlar...
Aşksız imanın Hakk'a değil, kara taassuba yol açtığının farkındalar...
Nasranî ve Musevî taifesini bile dostluk dairesinde görüp de kendilerine yan bakanlara acıyorlar mı, kızıyorlar mı bilemedim...
Fakat Allah'a havale ettiklerinden eminim
Ali Dede bir şiir okudu...

"Şu aleme nur doğdu
Muhammed doğduğu gece
Yeşil kandilden nur indi
Muhammed doğduğu gece

Huri kızların hepisi
Muhammed dinin tapusu
Açıldı Cennet kapısı
Muhammed doğduğu gece

Muhammed anadan düştü
Kafirlerin aklı şaştı
Bin bir putlar yere geçti
Muhammed doğduğu gece

Huri kızları geldiler
Muhammed dinin sordular
Nurdan kundağa sardılar
Muhammed doğduğu gece

Muhammed kalktı oturdu
Alemi nura batırdı
Yer gök salavat getirdi
Muhammed doğduğu gece

Şah Hatayî' m ey kardaşlar
Güzel olur hep bu işler
Secdeye indi hep başlar
Muhammed doğduğu gece"

"Bu şiiri Kutlu Doğum Haftası'nda okumuştum" dedi...
Birlik ve kardeşlik tablosu şeklinde kalbime resmettiğim Bu güzel iftar sohbetini unutmayacağım. İsimlerini Tokat'ın güzel insanları defterime kaydettiğim Ali Gürel ve Duran Doğan gibi...
Bir çift turna kanadında selâm saldım. Sizlere ve davet sahibi devletlü aziz dostumuza...
Hoşça kalın...
Dostça kalın...

DAVETSİZ MİSAFİR TEKNOLOJİ

NAZİFE (ÇELİK) ÜNAL

Teknolojik gelişmeler baş döndürüyor... Onun yanı başında ilerlemek zor... Hep ardında kalıyorum. Son zamanlarda "Teknolojiye karşı mıyım?" diye sorar oldum kendime. Cevabım her defasında net, "Hayır..!" Öyleyse duyduğum her tekno-yenilik beni niçin huzursuz ediyor, endişeye düşürüyor? Yeniliklerin hızı mı, cazibesi mi, işlevi mi, neyi?

Teknoloji, her yenilikle zaman karşısında güçleniyor, zafer üstüne zafer kazanıyor. Günlük hayatımızda zamanımızı çalan ne varsa, teker teker avlanıyor, her anımız bizim oluyor... Daha ne isterim?.. Sakın bu müzmin huzursuzluk, bizim olan o zamanı, neyle doldurduğumuz gerçeği olmasın?!

İyi ki bilim ve teknik, hızını artırıyor... Hayatımız bu sayede kolaylaşıyor. Edison nur içinde yatsın; ışıksız ne yapardık? Gaz lambası uzun iş... Otomobiller ayağımızı yerden kesiyor; atın arpası, nalı, tımarı yok! Hele çamaşır makineleri; icat edenlerin mekânı cennettir inşallah! Bu sayede haftanın bir günü kâr kadınlar için... Yoksa hafta yedi; biri çamaşır günü... Düşünmek bile iç karartıyor!

Bir zamanlar deli fantezisi gibi görülen neler gerçekleşti dünyamızda. İnsanın nutku tutuluyor düşününce... Fazla uzağa gitmeyelim; daha geçtiğimiz asırda radyo, ardından televizyon girdi hayatımıza... Dünyamız renklendi, dimağımız zenginleşti, ufkumuz açıldı... Ondan önce telefon... Hasreti seslendirdik...

Her şey çok güzeldi; hayat, adım adım kolaylaşıyor, çevremiz zenginleşiyor, dünyayı her gün biraz daha tanıma mutluluğunu tadıyorduk. Ta ki cep telefonları çıkana kadar... Cep

telefonu, bana kalırsa, kırılma noktamız oldu... Sonra internet... Atomun keşfi insanoğlu için ne muhteşem bir adımdı; insanların üzerine bomba olarak yağmadığı haliyle... Bu da öyle... Gayeden uzaklaşmak felaket getiriyor... Elbette cep telefonu, bilgisayar, insan için büyük nimet... İnsanca yaşamayı çağa taşıyor, hayat kurtarıyor... Evrensel iletişimin kalbi adeta... Medeni dünyanın anahtarı... Bize düşen, o anahtarı doğru çevirmek, doğru ellere teslim etmek, onunla doğru kapıları açmak... Biz ise, teknolojinin hızıyla tedavi gerektiren marazi bir baş dönmesine tutulmuş, değişimin zayiatı olmaktan yazık ki kendini kurtaramamış bir toplum olup çıktık... Her biri nice uykusuz gecelerin emeği, insanın kendini aşma, gücünü hayata yansıtma biçimi olan buluş ve keşifler, ancak ziyan edilmeden, onları korkunç birer canavara çevirmeden hayatımıza almayı becerebildiğimizde çağdaş toplum olabiliriz... Fakat bugün geldiğimiz nokta şunu gösteriyor ki biz, değişime kendimizi hazırlayamadık ve bu fevkalâde gelişmeler akla gelmedik işler açtı başımıza...

Eğitim, neyin, nerede, ne zaman yapılacağını bilme temeline dayanır. Teknolojik gelişmeler bu temele oturtulamazsa toplumlarda depremler yaşanır... Fayda, zarara dönüşür. Şimdi kendimize dönüp bir bakalım: Geçmişi düşünüp değişen ve gelişen dünyamızla gurur duymamız gerekirken, kendimizden utanır bir haldeyiz. Geçmişi özlüyoruz. Şunu da belirtmek isterim ki, geçmişe özlem, dozunu aşmışsa yaşandığı toplumu kültürel çöküntüye götürür. Bu özlemin, günümüzde geniş kitlelerin gönlünü yaktığını görmek, doğrusu ziyadesiyle ürkütücü... Yerli yersiz kullanılan teknolojik aletler hayatımızı tehdit eder oldu. En kötüsü de bu tehdidin sinsi ve uzun vadede kendini ortaya koyması... Bizim göremediğimiz tehlike duvarları ördü etrafımıza. Elektronik çemberlerin içinde yavaş yavaş ölüyoruz... Çoluğun çocuğun, bilenin bilmezin, işlinin işsizin elinde bir telefon; ne yana dönsek radyasyon çarpıyor yüzümüze. Adım başı baz istasyonları... Nefsi şahlandıran reklamlar, kampanyalar... Yavaş yavaş ölüyoruz...

Büyük alış veriş merkezlerine gidip de orada geçirdiği kısa bir sürenin sonunda bile kendinde ciddi bir yorgunluk, halsizlik ve baş ağrısı hissetmeyen duymadım. Yavaş yavaş ölüyoruz... Yok oluş sadece bedenimizde mi? Ruhumuz, benliğimiz, aidiyet duygumuz tehdit altında... Toplumsal hasletlerimiz zedelendi. Birey hayatı öne çıktı. Biz ruhu yara aldı... Bir araya geldiğimizde konuşma zorluğu çeker olduk. Birbirimizi anlamaktan, anlamaya çalışmaktan uzaklaştık. Paylaşacak derdimiz, sıkıntımız yokmuş gibi, sohbeti, nezaketi bıraktık... Kelimeler, cümleler cimrisi bir toplum yarattık... Çok aktifiz ya... Fazla zamanımız yok ya... Kelimelerimiz bu yüzden azaldı, kısaldı, ucube bir mesaj dili geliştirdik... Konuşmaya üşeniyoruz... Konumuz çoğaldı çünkü...

Yokluk günlerindeki tutumlu zihniyetimiz, her şeyde olduğu gibi iletişimde de gereklilik esasını arardı ve dolu dolu haberleşirdi. İmkânımız arttıkça değerimiz azaldı. Paylaşımlarımız tükendi. Duygularımız maddeleşti. Zamanımız pula döndü... İyi kötü, değerli değersiz, gerekli gereksiz birbirine karıştı. "Bir kez daha 'Hiççç' desene!" reklamları tam da bizi anlatıyor... Her yeni modele, çölde suyu görmüş bedevi gibi saldırıyoruz.

"Gönül gözün aç ise kâinat sana dardır,
İhtiyacın yekûnu yaşadığın kadardır"

gerçeğini teknoloji sarhoşu olmuş birine nasıl anlatmalı...

Şimdi de 3G ile yatıyor, 3G ile kalkıyoruz. Hayatımıza bu temel üzerine girişinin sonucunu düşünemiyorum. Toplumsal değerlerimiz; insana, emeğe, doğaya saygı geleneğimiz kaç yerinden hançerlenecek? Kaç kişinin elinde amacına uygun kullanılacak, merak ediyorum... Halbuki ne güzel olur, bağrı hasret ve kaygı ile yanan bir annenin, asker ocağındaki evladını bizzat görmesi... Vatandaşlarımızın yurdun bir ucundaki yakınlarından ispatlı senetli sağlık sıhhat haberleri alması, sosyal, kültürel, bilimsel çalışmaların seyrini, hızını ve kalitesini artırması... Ne güzel olur!.. Ama en başta da söylediğimiz gibi teknolojiyi, kullanım kültürü oluşturmadan hayatımıza ışık hızıyla dâhil etmeye devam edersek, fayda- zarar terazisinde hangi tarafın ağır basacağını hepimiz tahmin edebiliriz...

İşte bu yüzden ben, hasretimi, merakımı, özlemimi geri istiyorum... Her aklıma estiğinde sevdiklerimin sesini duymak ve onları eskitmek, sıradanlaştırmak istemiyorum. Gönlüm, eski kavuşma heyecanlarını, onlardan haber alma sevincini, onları görme arzusunu geri istiyor...

Gelecekse hayatıma teknoloji, beni makineleştirmeden, kendimden ve içinde yetiştiğim toplumdan soyutlamadan gelsin; kolaylık, mutluluk getirsin... Lütfen gelmeden önce de haber versin; hazırlık yapayım... Zira ben, misafirperver bir ecdadın torunuyum; mahcup olmayayım...

BİZİM YÛNUS

OĞUZ ÇETİNOĞLU
ocetinoglu@ttmail.com

Mutasavvıf yazar Yaman Arıkan, Türkiye'nin sayılı Yunus Emre uzmanlarının başında gelir. O'nun **Bizim Yûnus** isimli kitabı yayınlandı.

Yaman Arıkan'ın kitabında, 2 Yûnus'tan söz ediliyor: Cismânî Yûnus, Ruhânî Yûnus. Arıkan; Önemli olanın ikincisi olduğu ve O'nun *'Bizim Yûnus'* olarak anılması gerektiğini söylüyor. *'Bizim Yûnus'* isimlendirmesine yol açan hoş ve ilgi çekici menkıbeyi de şöyle naklediyor:

Yûnus, Tapduk Sultânın dergâhında ilim, irfan ve ma'neviyat uğruna çok uzun yıllar hizmet ettiği halde, kendisine bâtın âleminden henüz bir şey açılmamıştı. Bu yüzden, bir gün, mürşidine haber vermeden ve izin almadan dergâhı bırakıp dağlara-kırlara düştü. Dağlarda tek başına dolaşırken, bir gün bir mağarada yedi ere rastladı ve onlarla arkadaş oldu. Her akşam, bu yedi erden biri duâ eder ve duası berekâtiyle bir sini yemek gelirdi. Sıra Yûnus'a gelince o da duâ ederek, 'Yâ Rabbi, benim yüzümü kara çıkarma! Onlar kimin hürmetine duâ ediyorlarsa onun hürmetine beni utandırma!' dedi. O akşam, iki sini yemek birden geldi. Arkadaşları, onun duâsiyle iki sini yemeğin birden geldiğini görünce, 'Kimin yüzü-suyu hürmetine duâ etdin?' diye sordular. Yûnus, 'Önce siz söyleyin!' dedi. Arkadaşları, 'Biz, Tapduk Sultân'ın dergâhında çok uzun yıllar hizmet eden Yûnus adındaki erin hürmetine duâ ederiz.' dediler.

Yûnus bunu duyunca mağara arkadaşlarına hemen vedâ etdi. Doğruca dergâha döndü ve Ana Bacı'ya sığındı. Dergâhdan izinsiz ayrıldığından, mürşidi Tapduk Sultân'ın kendisini bağışlaması hususunda ondan yardım isteyerek, 'Ana-Bacı, aman, mürşidime beni bağışlat!' dedi. O sıraları, yaşlılıkdan ötürü, Tapduk Emre'nin gözleri iyi görmez olmuşdu. Bu yüzden, ihtiyâçlarını, Ana-Bacı'nın yardımiyle giderirdi. Yûnus, bağışlanması hususunda kendisinden yardım isteyince şöyle dedi:

-Tapduk, sabah namazına abdest almaya giderken, gözleri iyi görmediği için, gideceği yere ben götürürüm. Sen daha önceden kapı eşiğine yat. Giderken, ayağının bir insan bedenine değdiğini farkedince, 'Bu kim?' diye sorar. Ben, 'Yûnus!' derim. Şâyet, 'Hangi Yûnus?' derse, bil ki gönlünden çıkmışsındır. Eğer 'Bizim Yûnus mu?' derse, hemen kalk, ellerine ve ayaklarına kapan ve kendini bağışlat!...

Yûnus, Ana-Bacı'nın dediği gibi eşiğe yatdı. Tapduk'un gözleri iyi görmediği için, Ana-Bacı her günkü gibi o gün de yine O'nun koluna girdi ve abdest alma yerine götürdü. Eşiğe gelince, Tapduk'un ayağı Yûnus'un bedenine değdi ve sordu:

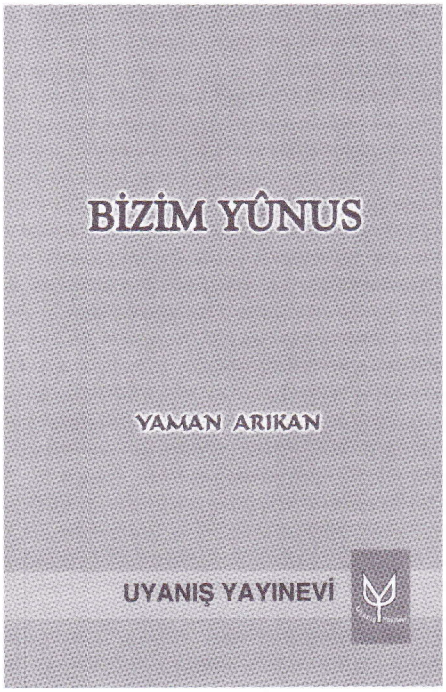
-Bu kim?

Ana-Bacı, 'Yûnus!' deyince, Tapduk Sultân, 'Bizim Yûnus mu?' dedi. Ana-Bacı da 'Evet!' dedi. Yûnus da hemen mürşidinin ayaklarına kapandı ve kendisini bağışlatdı...

* * *

Yaman Arıkan'ın **'Bizim Yûnus'** isimli hacimce küçük, fakat

mânen çok kapsamlı eseri, derin ve engin Yûnus'u anlamak isteyenlere bir altın anahtar, bir sâdık rehber niteliğindedir.

Kitapta Yûnus'un cismânî yönünden söz ediliyor. Rûhânî yönü derinlemesine anlatılıyor. Özel görevi-mukaddes vazifesi ise beyinlere nakşediliyor.

Yûnus bizimdir!. Bizim insanımızın Yûnusu'dur. Bizim insanımız Yûnus'u o kadar sevmiş, benimsemiştir ki; O'nun mânevî varlığına yakın olabilmek için kabrini bulunduğu bölgede inşa etmiştir. Anadolu'yu gezip dolaşanlar bilirler: Candan aziz vatan topraklarımızda tam 12 yerleşim bölgesinde Yunus'un mezarı vardır. Şüphesiz bunlardan 11 tânesi makamdır. Türk milleti, sevip benimsediği, '*Bizim*' dediği Yûnus'a, muhtelif şehirlerde makamlar vermiştir. En haşmetli makam olarak da ayrıca gönlüne yerleştirmiştir.

Milletimize göre; Yûnus'un söyledikleri aklın ilhamı ile değil, Hakk'ın ilhamıyla söylenmiştir. Bu sebeple kalıcı olmuştur.

Yûnus Emre bâzı deyişlerinde ümmî olduğunu, bâzı şiirlerinde ise mektep-medrese gördüğünü söylemiş olsa bile, milletimiz O'nun ümmî olmasını tercih etmekle O'nu yücelttiğine inanmaktadır. Evet O, okur-yazar değildir fakat ilâhî okulda tedris görmüştür. O, gönül bilgisi, bir başka ifâde ile irfânı yüksek fâzıl bir zattır.

* * *

Ömrünün 40 yılını Yûnus Emre'yi incelemeye hasreden Yaman Arıkan, Yûnus'u anlamakla kalmamış, O'nu en güzel, en doğru, anlaşılması en kolay tarzda anlatabilen konumuna erişmiştir.

Yûnus Emre'nin nasıl bir özel görev üstlendiğini, Yaman Arıkan'ın harikulade güzel, duru ve temiz Türkçe ile aktardığı bilgilerden öğreniyoruz.

Özetlemeye çalışalım:

Müslüman Türk insanı, Anadolu'da bir taraftan Haçlıların, diğer taraftan Moğolların saldırıları sebebiyle güçsüzleşmiş, âdetâ yok olmanın eşiğine gelmiştir. Asırlardır İslam'ın bayraktarlığını yapan bir millet bu durumda kalmamalıdır. Yükseltmek gerekir. Bir milleti yükseltmenin iki kaynağı vardır: Dini ve dili. Yunus; Hakk'ın dinini, halkın diliyle milletine anlatmış, Peygamber Efendimizin asırlar sonrasındaki yardımcılığını mukaddes görev bilmiştir.

Yaman Arıkan bu vakıayı, mükemmel örneklerle hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde gözler önüne seriyor:

Yûnus, şiirlerinde hep vahyi yâni Allah'ın kelâmını dillendirmekde, Allah'ın kelâmını terennüm etmekde, Allah'ın kelâmını haykırmakdadır. Allah'ın kelâmı hep insana hitâb etdiği ve insanın meselelerini dile getirdiği için, Yûnus da hep insanoğluna hitâp etmiş, insanoğlunun meselelerini dile getirmiş olmakdadır. Yâni Allah'ın kelâmının muhatabı ve konusu, insan ve insanın meseleleridir. Yûnus'un şiirlerinin konusu da insan ve insanoğlunun meseleleridir.

Şimdi, müşahhas olarak bir kaç örnek görelim:

a) Ölüm, bütün insanları ilgilendiren ve bir tek insanın dahi ondan kaçıp kurtulamayacağı bir gerçekdir. Yûnus, ölüm gerçeğinden bahseden bir şiirinde şöyle der:

Vaktinize hazır olun,
Ecel vardır gelir bir gün.
Emânetdir kuşça canın,
Issı vardır alır bir gün!

Nice bin kere kaçarsan,
Yedi deryalar geçersen,
Kanat açuban uçarsan,
Ecel seni bulur bir gün!

Yûnus böyle diyor. Şimdi bir de, yine ölüm gerçeğinden söz eden şu âyetleri görelim. Cenâb-ı Hakk buyuruyor. Meâ-len:

-Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşır. Sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile (Nisa Sûresi, âyet: 78).

-Sizin kendisinden kaçdığınız ölüm, muhakkak sizi bulacakdır (Cum'a Sûresi, âyet: 8).

Görüldüğü gibi, Yûnus, üstdeki o mısraları ile gerçekde vahyi dillendirmekdedir. Hem de onikiden vururcasına...

b) Yûnus'un, namaz üzerine söylenmiş bir dörtlüğü şöyledir:

Bir kez gönül yıkdın ise,
Şu kıldığın namaz değil.
Yetmiş iki millet dahi,
Elin-yüzün yumaz değil.

Yûnus böyle diyor. Yâni bir kimse namaz kıldığı halde başkalarına kötülük ve haksızlık ediyor, gönül kırıyorsa o kişinin kıldığı namazın namaz olmadığını yâni onun namaz kılmış sayılmayacağını söylüyor.

Şimdi bir de Cenâb-ı Hakk'ın kelâmına kulak verelim. Meâlen:

- Muhakkak ki namaz, hayâsızlıkdan ve kötülükden alıkor (Ankebût Sûresi, âyet: 45).

Âyetin açık ifâdesine göre, namaz kılan bir kişi, başkalarına haksızlık ve kötülük yapmaz. Şâyet namaz kıldığı halde başkalarına kötülük ve haksızlık yapıyorsa, o kişi namaz kılmış değildir.

Görüldüğü gibi, Yûnus da aynı şeyi söylüyor:

Bir kez gönül yıkdın ise,
Şu kıldığın namaz değil!

Demek ki, Yûnus, gerçekde vahyi yâni Allah'ın kelâmını dillendiriyor.

c) Yûnus, kıyamet sahnelerinden söz eden bir deyişinde şunları söylüyor:

Anmaz mısın sen şol günü,
Cümle âlem uryân ola.
Ne ana oğula baka,
Ne kardeşden derman ola.

Dağlar yerinden ayrıla,
Heybetinden gök yarıla,
Yıldızlar kendi kırıla,
Düşe yere perrân ola

Cenâb-ı Hakk buyuruyor. Meâlen:

- Kulakları sağır eden o ses geldiğinde; işte o gün kişi kardeşinden, anasından, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar (Abese Sûresi, âyet: 33-36).

-Gökyüzü yarıldığı, yıldızlar döküldüğü zaman (İnfitâr Sûresi, âyet: 1,2).

-Yıldızlar kararıp döküldüğü, dağlar sallanıp yürütüldüğü

zaman (Tekvîr Sûresi, âyet: 2,3).

Milletini sevenler, insanını yüceltmek isteyenler Yûnus Emre'nin üstlendiği görevi üstlenmeli. Bu göreve tâlip olmadan önce de Yûnus Emre'yi anlamalıdır. Yaman Arıkan'ın **'Bizim Yûnus'** isimli seçkin eseri, Yûnus Emre'yi kolayca anlamamızı sağlayacak mükemmel bir rehberdir.

Not: Üstat Yaman Arıkan'ın asıl büyük çalışması olan 7 ciltte 3.650 sayfalık *'Yûnus Emre ve Deyişleri'* isimli dev eseri, gün ışığına çıkmak için beklemektedir. İlgililere duyurulur.

TOROSLARDA SULTANÎYEGÂH DİNLEMEK

AHMET KAPLAN

Yaz sıcakları çöktüğü zaman, Antalya cehennemi hatırlatır. Akdeniz'den esmesi ümitle ve bazen günlerce beklenen kısa ömürlü meltem, hava ile birlikte, insanın tenini de vıcık vıcık eden rutûbeti kurutmaya yetmez. Diğer üç mevsimde çırpınan dalgalarıyla Beydağları'na ikram ettiği ebedî ve serin bûselerin hazzını yaşayan Akdeniz'e, sıcakların rehâveti çöker. Yorgundur artık; çırpınamaz, dalgalanamaz. Rakit sularında coşkunluk, hırçınlık değil, sükûnetin besteleri okunur.

Bu mevsim şehrin sakinleri de böyledir.

Selçuklu'ya hasretten doğan hüznünü, kalelerden, minarelerden, Mevlevî dergâhlarından emerek, koca bedenlerinde biriktirip, bu sıcaklarda, gölgelerine sığınan insanlara ikrâm eden çınarlar bile, yorgun, soluk yaprakları ile, şehrin mecbûri mûkimlerine bir hakikati fısıldar: **Yayla zamanı geldi!..**

Antalya'da tabiatın hâlen devam eden bu ezelî fısıltısı, modern zamanlar evveli, göç kervanlarının bu mevsimde Toroslara koyulması demekmiş...Alâeddin Keykubat bile kışlık başşehri Alâiye'den Kayseri'ye, yani yazlık başşehrine sefer edermiş. Selçuklu tarihi uzmanı üstâdımız Mehmet Çayırdağ'dan böyle öğrendim. Şimdi varlıklı ailelerin Toros yaylalarındaki eski göç kervanlarını tarihe gömen, yaz-kış emirlerine âmâde, her türlü çağdaş konforu hâiz, deniz gören, betondan mâmûl villâları var. Başkaları için bolluk-bereket gibi gözüken, ancak bir tabiat-çevre fâciasının, ışıklar içinde karanlığın sembolleri, bol yıldızlı oteller de şehre hariçten gelenlerin ikâmetgâhları...Kültürel eriyişimize beşiklik eden canavar binalar!... Şeddâdî mimârileriyle tatil cinnetine düçâr olmuş insanlığın, rûh katilleri!...

Bu beldeden bu mevsim firâr etmek en güzel iş..

Benim göç kervanım bu sene geç yürüdü..

Arabamız, Erciyes'in eteklerine ulaşmak üzere, Manavgat üzerinden Toroslar'a tırmanırken **"serin serviler"** 'in klimalı evlerdeki sunî soğukluğa, tepelerden merhametle baktıklarını hissettim. Necip Fâzıl bir sohbetinde şöyle demişti: **"Yalçın dağlara bayılıyorum ;müthiş birer şahsiyet ifâde ediyorlar."**

Şahsiyet!..Âh şahsiyet!.. O olmadan her şey eksik; her oluş yarım. İnsan eksik, barınacağı bina eksik, ürettiği eser eksik. Velhâsıl her şey nâkıs... Şahsiyetten mahrum imâl edilen şeddâdî binalar, içleri-dışları, çevreye bakışları ile ne kadar pes pâye, ne kadar soğuk, ne kadar merhametsiz... Ve dağlar, Karacaoğlan'ın özgür dolaştığı koca Toroslar...

Dağ yolu üzerinde küçük kır lokantaları.. Basit, iddiâsız ve sâde.. İnsanımızın ince zekasının eseri "kendin pişir kendin ye" durakları, mola mekanları.. Kültür erozyonu buralara kadar gelmiş. Toroslarda Dallas, Attalos, Maria nâmındaki "kendin pişir kendin ye" tesislerinde kekik kokulu kuzuların etini pişirmek ne menem felâket!.. Feryâdıma cevap verebilir misiniz?Vasıtamızın sürâti bu felâket güzergâhından bizi çabuk kurtardı. Ve... Âniden gözüme çarpan bir tanıtıcı tabelâ: **Gönülalan Tesisleri!..** Toroslarda Karacaoğlan serinliğini yüreğimize taşıyan, bozulmaya, kokuşmaya direnen bir şahsiyet ifâdesi: **Gönülalan Tesisleri!..** Türkçe'nin nihâyetsiz güzelliğini, nihâyetsiz dağ ufuklarına haykıran ve insanın insana mecburiyetini hatırlatan muhteşem terkip. **Gönül Almak!..** Bir gönül medeniyetinin dağbaşı tezâhürünü, inşâ ettiği kır lokantasına verdiği isimle tecessüm ettiren Anadolu Çocuğunu bin cân ile sevdim. Sıcağı ile tenimi, kozmopolit duruşu ile benliğimi, rûhumu eriten Antalya'ya karşı direncim arttı. O anda doğan düşüncelerimin şimşeği, kozmopolitizme karşı Türkçe'nin müstakbel zaferini, bu şahsiyetçi iklimde adetâ müjdeledi.

Şâir boşuna dememiştir:

Uzasan göğe ersen,
Cücesin şehirde sen,
Bir dev olmak istersen,
Dağlarda şarkı söyle.

Arabamızı mola için gönülden kopan bir tercihle, ismi gibi temiz tesisin önüne çektiğimde, bir başka **"ahenk çağlayanı"** 'nın yalçın tepelerden lâhutî sırlar taşıyan serâzat iklimine kendimizi bıraktık. Bu ne güzel sürpriz!..Gönülalan Tesisleri'nin Torosların zirvelerine yönelmiş hopörlerinde klasik sazlar refâkatinde **"Bekir Sıdkı Sezgin"** in mutantan sesi, pürüzsüz çağlıyordu. Memnun, mes'ut ve musahhar bir heyecanla donduğumu hissettim. Bir sohbetinde **"Dede Efendi'nin Mûsîkisi meleklerin kanat sesini getirir"** diyen Bekir Sıdkı Bey, **"Dede Efendi'nin Mûsîkisi bir inkîrazı zafere dönüştürür"** diyen Ahmed Hamdi Tanpınar'ın haklılığını belgelemek istercesine şakıyor, meleklerin kanatlarıyla tabiâta uhrevi âlemin seslerini taşıyordu. Sultanîyegâh lirizminin biraz şûh, biraz serazât, lâkin hâyâl dolu nağmelerini bâkir tabiâta aksettiren o Yürük Semâî **"Gönülalan"** 'da gönlümüzü alıyor, rûhumuzu dolduruyordu.

Şâd eyledi cân-ü dilimî şâh-ı cihanım
Kurban edeyim râhına nak dü dil ü cânım
İhsan-ı hümâyununa mümkün mü teşekkür
Tâdât edemez dilde hezâr olsa Zebânım

Birkaç saat önce tenimi eriten sıcakları, motor gürültülerini, sözümona turistik şehrin, turistik mekânlarından cıyak cıyak yükselen ve rûhumu işkenceyle dolduran müstekreh sesleri unuttum. Hepsi de kaybolup gittiler. Zirâ Attila İlhan'ın o sâde fakat murassa mısrasında ifâde ettiği zaman gelmişti: **"Başlar ay doğarken saltanatı Sultanîyegâhın!..."** Bu "saltanat" kafamı temizledi, rûhumu temizledi. Dağ başında kendi kültürünün dilde ve mûsîkideki bu şahâne tezahürüne hayranlık içinde şahit olan müstağrip mizacım, inkırâzın zafere dönüşünü yudumladı.Bu kadarla müteselli oldu.

Bekir Sıdkı Sezgin –Allah ganî ganî rahmet eylesin- o damıtılmış sulardan berrak sesine, erişilmez yorum gücünü, mûsîkimizdeki klasik edâyı, tavrı yüklemeye devam ediyordu. Şehirlerde insanî vasıflarını kaybetmeye yüz tutmuş mahlûkatın nisyanına inat, Cevdet Çağla'nın Sultânîyegâh şarkısıyla ağaçlara, toprağa, böceklere, kurtlara, kuşlara seslenmeye devam ediyordu.

Kaçıncı fasl-ı bahar bu solar gider emelim
Tadılmadan nice yıllar geçer budur hâlim
Çiçeklerin bana dal dal uzansa, değmez elim
Ben işte böyle bir aşkın esiriyim güzelim.

Ne çâre, yola revân olmak vakti geldi. **"Gönülalan"** 'da gönlümüzü bıraktık. Uçhisar Tepelerini aştığımız zaman uzaktan seyre daldığım Sultânîyegâh edâlı Erciyes, **"hayâl-î hatır et unutma beni"** der gibiydi.

Unutur muyum?

DERGİLER DERYÂSINDAN - 3

MECMÛA-İ EBÜZZİYA

OĞUZ ÇETİNOĞLU – MEHMET ŞADİ POLAT

ocetinoglu@ttmail.com msadipolat@gmail.com

İstanbul'da, 21 Ağustos 1880 târihinde, *edebiyat ve fikir dergisi* olarak yayınlanmaya başladı. Sansür idâresi tarafından sık sık kapatılan dergi, önce on beş günde bir, sonra da haftalık olarak çıktı ve 15 Ağustos 1912 tarihinde kapandı.

Edebiyatçı yazar Ebüzziya Tevfik Bey'in çıkardığı, 13,5 X 20,5 Cm. ölçülerindeki 32 sayfalık mecmuanın birinci sayısının başlığında; *Fünûn ve maariften bahseder ve her mah-ı Arabî iptidasıyla 15'inde neşrolunur.* Günümüz Türkçesiyle; *(İlimlerden ve eğitimden söz eder, Arap takvimindeki ayların başlangıcında ve 15'inde yayınlanır.)* Cümlesi yer alıyordu. Başlığın hemen altında; *Masiva şâibesinden dili tathire çalış / Pertev-i hikmet u irfan ile tenvire çalış.* Beyti vardı. Beytin günümüz Türkçesindeki karşılığı: *Dünya kötülüklerinden varlığını temizlemeye çalış. İlim ve İrfanın ışığı ile aydınlanmaya alış.*

Basın dünyasının yoğun baskılar altında tutulduğu bir dönemde, daha önce, *Mecmûa-i Fünun* adlı dergiyi yayınlayan Münif Mehmed Paşa'nın ikinci defa Maarif Nâzırlığı'na getirilmesinden yararlanmak isteyen Ebüzziya Mehmed Tevfik, ilim ve maariften bahsedecek bir dergi çıkarmak için başvuruda bulundu. Kendisine, çıkardığı derginin ilk sayısının 1. sayfasında metni yayınlanan belgede belirtildiği üzere, *aslâ politika ile uğraşmamak, ülkede kanunen tanınan dinlere ve genel ahlâka aykırı konulardan kaçınması şartıyla* gerekli izin verildi. 1862 yılında yayınlanmaya başlanan Mecmûa-i Fünûn Dergisi'nden sonra ikinci önemli dergidir. Türk dergiciliğinin baskı ve muhteva olarak kalitesini yükselten ilk dergilerdendir. Bir süre Mihran Matbaası'nda basılan derginin, kapak çerçevesinin köşelerinde; *Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz* meâlindeki hadisin metni parça parça yerleştirilmişti. Yine bu çerçevenin değişik yerlerinde; İbn-i Sîna, İbn Rüşd, İbn Hayyam, Ya'kub b. İshak el Kindî, Meymûn-ı Vâsıtî, Gelenbevî... gibi âlimlerin ve İlk Türk gazetecisi Şinâsi'nin isimleri dikkat çekiyordu.

Ebüzziya Tevfik imzâlı takdim yazısında derginin sayfalarında; *edebiyat, hikemiyat, inançlar, matematik, tabiat ilimleri, siyâset, sağlık, târih, dil, sanayi, güzel sanatlar, icatlar, keşifler, tenkit ... gibi konulara, belli kayıtlar çerçevesinde yer verileceği, halkın bilgisini genişletmek, mârifetin yayılmasına aracı olmak gibi amaçlara hizmet edileceği* belirtiliyordu. Dergide; duyulmamış târihî olaylar, yer ve gök bilimleriyle ilgili en yeni konular, seçme roman tercümeleri, değişik milletlerden meşhur kişilerin biyografileri, edebî tenkit ve felsefî mülâhazalar yer aldı, medeniyet dünyâsındaki gelişmelerle dünya olayları tâkip edildi. Telif, tercüme, derleme dalında, çok sayıda yazının yer aldığı derginin ilk dönemindeki yazıların tamamına yakın bölümü imzâsız idi. Bu yazılarda; *Japonya, Çatal, Eldiven, Şemsiye, Piyano, İntihar, Kukla, Sabun, Karnaval...* gibi başlıklar altında ansiklopedik bilgiler verildi. *Gazete Kelimesinin Aslı, Alfabe, Bâzı Kelimelerin Aslı...* başlıklı yazılarla okuyucu bilgilendiriliyordu.

Başlangıçta, dergide yer alan yazıların çoğu Ebüzziya Tevfik tarafından kaleme alınıyordu. Nâmık Kemal ve Ziya Paşa, Sadullah Paşa, Ahmed Mithat Efendi'nin şiir, yazı ve mektuplarına da yer veriliyordu. İmzâsız yazıların çoğunun Ebüzziya Tevfik'e ait olduğu tahmin ediliyor. Kendisinin imzâsını taşıyan yazılar, 50. sayıdan itibâren yayınlandı. Bunlar; *İmlâ Bahsi, Şinâsi ile Mülâkatım, Türklük ve Tatarlık Bahsi, Farmasonluk, Osmanlı Posta Pulları, Gülnar Hanım'a Mektup, Kahvehâneler, Karaköy Köprüsü...* gibi başlıklar taşıyordu. Ebüzziya Tevfik, dergiye estetik bir görüntü kazandırmanın, kazanç sağlama amacından önce geldiğini belirtiyordu. Bu sebeple, mevcut malzemenin en kalitelisini kullanmaya özen gösteriyordu. Kûfi yazıda üstat olan Ebüzziya Tevfik, derginin kapak kompozisyonunu bu hat ile kendisi hazırlamıştı.

Yeni Osmanlılar Hareketi'nin siyâsî bir unsuru olan Ebüzziya Tevfik, Mecmûa-i Ebüzziya'yı çıkarmaya başladığı sırada, kendi matbaası olan Matbaa-i Ebüzziya'yı kurma hazırlıkları içerisindeydi. Dergisini, eski matbaasını hediye ettiği eski personeli Mihran Efendi'nin matbaasında basmaya başladı. Ancak 23 Mayıs 1882 târihli 21. sayı, kendi tesislerinde basılabildi. Gerek kendi tesislerinde basım için gerekse matbaasını başka bir yere nakletmek için derginin yayınına ara vermiştir. O dönemde, kitap ve dergiler basılmadan önce Maarif Vekâleti'nde oluşturulan dâire tarafından inceden inceye incelenmekteydi. Derginin basımı bu incelemeler sebebiyle de zaman zaman kesintiye uğramıştır.

Derginin 140. sayısında; *Balistik Musahabesi – Bilinmeyen şahsî bir hâtıra* başlıklı Râmi Ömer tarafından kaleme alınmış bir yazı dikkati çekiyordu. 141. sayısında; *Trafalgar'ın 100. yılı sebebiyle bir makale* ile yazarı *Nelson Togo hakkında* bir yazı vardı. Diğer makalenin başladığı: *Zamanımız târihinde hâtırat* başlığını taşıyordu. 158. sayısının kapağında şu bilgiler yer alıyordu: *Edebî ve siyasî risale-i iş bu gayedir. Sene: 21, Cilt: 15, 24 Şâban 1330.* Bu sayının içeriğini oluşturan yazılar ve yazarları: *Jan Jack Rousso'nun tetkik ve meslek eserleri*: Fransız Akademisi âzasından Emil Fake. *Barbaros Hayreddin (Sukût-i Avâlin)*: Yazarı Müneccim Rahip Moro. *Torpil – İnşaat-ı Bahriye*: Mehmed Rüşdü. Dergi kapağının alt kısmında; *Konstantiniyye, 1330. Matbaa-i Ebüzziya. Fiyatı: 60 Para* bilgileri bulunuyordu.

Mecmûa-i Ebüzziya, geçen yüzyılın başlıca ediplerin makalelerini, tenkitlerini, edebiyat üzerine düşüncelerini, aralarındaki edebî münakaşaları, vefat etmiş büyük ediplerin bilinmeyen mektup ve makalelerini yayınlamakla edebiyat tarihimiz için son derece kıymetli bir kaynak oluşturmuştur. Mecmuâ'da devamlı yazıları çıkan edebiyatçılar arasında şu isimler vardır: İbrâhim Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Sadullah Paşa, Ebüzziya, Abdülhak Hâmid (Tarhan), Süleyman Nazif, Ahmed Midhat, Münif Paşa, Cenab Şahabettin, Kemalpaşazâde Said, İsmail Hakkı (Bereketzâde), Menemenli Tahir, İsmail Safa, Faik Âli (Ozansoy), Ahmed Râsim, Ahmed Refik (Altınay), Hüseyin Sîret (Özsever), Mahmut Sadık, Ahmet Şakir Paşa, Salih Zeki, İsmail Hakkı (Babanzâde), Rıza Tevfik (Bölükbaşı), Abdullah Cevdet, Ali Kemal ve Yunus Nadi.

Ebüzziya ayrıca Namık Kemal, Süleyman Nazif, Sadullah Paşa, Ahmed Midhat Efendi, Kemalpaşazâde Sâid'le olan muhaberâtını, muhtelif tevkiflerini ve siyasî olaylara ait hâtırâlarını mecmuasında yayınlamıştır. Dergide devrin tanınmış batı edebiyatçılarının ve siyaset adamlarının makaleleri, eserlerinden parçalar ve haklarında yazılmış yazılar da tercüme edilerek verilmiştir. Mecmuanın diğer bir kıymeti de memleketimizi alâkadar eden şark meselesi, Asya Müslümanları, Rumeli Türkleri, Boğazlar meselesi, Rusya'nın ve İngiltere'nin topraklarımızdaki emelleri, Siyonizm, masonluk, İstanbul'un meseleleri... gibi konuların tarihçeleri ve gelişmeleri hakkında bugün de bütün canlılığını koruyan incelemelere yer vermiş olmasıdır.

Bütün bu faydalı hizmetlerine rağmen derginin yayını, sansür yasağının getirdiği kısıtlamalar sebebiyle 30 Ekim 1886'da çıkan 53. sayı ile durduruldu. 16 Mart 1896 târihinde 54. sayı ile yeniden yayın hayatına kazandırıldı. Ebüzziya Tevfik tutuklanarak Konya'ya sürgüne gönderilince 1 Nisan 1900 târihli 93. sayısından sonra ikinci defa kapandı. 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra 5 Mayıs 1911 târihinde, 94. sayısı ile haftalık olarak çıkmaya başladı. 32 yıllık yayın hayatı boyunca; 20.

sayısından sonra, yeni matbaanın kuruluşu sebebiyle bir yıl, 36. sayısından sonra bir buçuk yıl, 48. sayısından sonra bir buçuk yıl, 53. sayısından sonra sansür sebebiyle bir buçuk yıl, 60. sayısından sonra sekiz ay, 76. sayıdan sonra dört ay, 93. sayısından sonra, Ebüzziya Tevfik'in Konya'ya sürülmesi sebebiyle on bir yıl olmak üzere sekiz defa yayınına ara vermek mecburiyetinde kalındı. 32 yıllık yayın hayatından sonra, 159 numaralı, 15 Ağustos 1912 târihli son sayısı ile yayın hayatından tamamen çekildi.

(Mecmûa-i Ebüzziya'nın tam koleksiyonu İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kütüphânesi'nde bulunmaktadır.)

ADI, MECMÛA-İ EBÜZZİYA DERGİSİ İLE ÖZDEŞLEŞEN EBÜZZİYA MEHMED TEVFİK:

Gazeteci, matbaacı, mütercim, yayıncı ve yazar **Ebüzziya Mehmed Tevfik,** İstanbul'un Sultanahmet semtinde, 1849 yılında dünyaya geldi. Yine İstanbul'da, 64 yaşında iken, 27 Ocak 1913 tarihinde, işinden evine dönerken Kadıköy vapurunda vefât etti.

İlk tahsiline Sultanahmet'te, bu günkü Türk Edebiyâtı Vakfı binası olan Cevri Kalfa Sıbyan Mektebi'nde başladı. 1857'de babasının ölümü üzerine O'nun yerine aynı dâireye memur olarak alındı. 17 yaşına kadar mâliyenin çeşitli kademelerinde çalıştı. Burada çalışırken Arapça, Farsça ve edebiyat dersleri aldı. 1864'de *Rûznâme-i Cerîde-i Havâdis Gazetesi*'nde çalışmaya başladı. Burada yayınlanan bir yazısı sebebiyle Nâmık Kemal ve Şinâsi ile tanıştı. *Tasvir-i Efkâr Gazetesi*'ne geçti.

20 yaşında *Terakki Gazetesi*'nin yazı işleri müdürü oldu. Böylece gazetecilik hayatı başladı. Daha sonra *Diyojen*, *Çıngıraklı Tatar* ve *Hayal* dergilerinde çalıştı. Bu sırada, kendi adıyla yayınladığı bir-iki yazısı sebebiyle Şûrâ-yı Devlet'teki görevine son verildi. Şinâsi'nin ölümü üzerine satılığa çıkartılan Tasvir-i Efkâr Matbaası'na sâhip oldu. Nâmık Kemal'in başyazılarını yazdığı *İbret Gazetesi* burada yayınlanmaya başladı. İbret Gazetesi kısa zamanda büyük tiraja ulaşınca, Mahmud Nedim Paşa hükümeti endişelendi ve gazeteyi 19. sayısında kapattı. Mehmed Tevfik, küçük bir görev verilerek İzmir'e sürüldü ise de hükümet değişikliği sebebiyle sürgünden kurtuldu. Fakat gazeteyi yayınlama imkânı bulamadı. Onun yerine *Sirâc* adı altında bir gazete çıkarmak için başvurdu ise de reddedildi. *Hadîka* adlı bir gazetenin imtiyazını aldı. Kasım 1872'de bu gazeteyi yayınlamaya başladı. Hükümet, bu gazeteyi de 56. sayısında, iki ay süre ile kapattı. Yayınlamaya başladığı diğer gazeteler de çeşitli gerekçelerle kapatıldı veya kapandı. 1873'te Rodos Adası'na sürgüne gönderildi. 31 Mayıs 1876'da ilân edilen genel aftan yararlanarak İstanbul'a döndü. 21 Ağustos 1880 tarihinde Mecmûa-i Ebüzziya isimli dergiyi yayınlamaya başladı. Mecmua, yayın hayatı boyunca pek çok defalar sansür heyeti tarafından kapatıldı. Son sayısı, 15 Ağustos 1912 tarihinde yayınlandı.

Sürgünde iken *Numûne-i Edebiyat-ı Osmâniyye* isimli antolojiyi hazırladı. Sonradan gönderildiği Konya sürgününde de *Lügat-i Ebüzziya*'yı hazırladı.

Sultan İkinci Abdülhâmid Han 1891 yılında kendisini Mekteb-i Sanayi Müdürlüğü'ne tâyin etti. Aynı zamanda hattat ve süsleme sanatkârı olan Ebüzziya Mehmed Tevfik, Yıldız Sarayı'nın levhalarını yazdı. Politikadan uzak duramayan yazar, 1900 yılında tekrar Konya'ya sürgüne gönderildi. İkinci Meşrutiyet'in ilânı üzerine çıkarılan af ile Temmuz 1908'de İstanbul'a döndü. Bu dönemde fiilen politikaya atılarak İttihat ve Terakki Fırkası'na girdi, mebus seçildi. Bu arada gazete yayıncılığına da devam etti. Gazetesi kapatıldıkça, yeni isimlerle yeni gazeteler çıkardı. Bu mücâdelesi ölünceye kadar devam etti.

Bütün bu mücâdeleler arasında önemli eserler de yazıp yayınladı: Bâzıları: *Salnâme-i Hadîka, Bosna Vilâyet Salnâmesi, Salnâme-i Ebüzziya, Takvim-i Ebüzziya, Ecel-i Kazâ* (Piyes), *Habîbe* (Piyes) . Biyografi dalındaki eserleri: *İbn-i Sînâ, Galile, Napolyon, Diyojen, Hasan Sabbah, Ezop, Hârun Reşid, Nâmık Kemal* ve diğerleri. Ayrıca tercüme ve derleme eserleri de vardır. Türk edebiyatının en çok eser veren yazarlarından biridir.

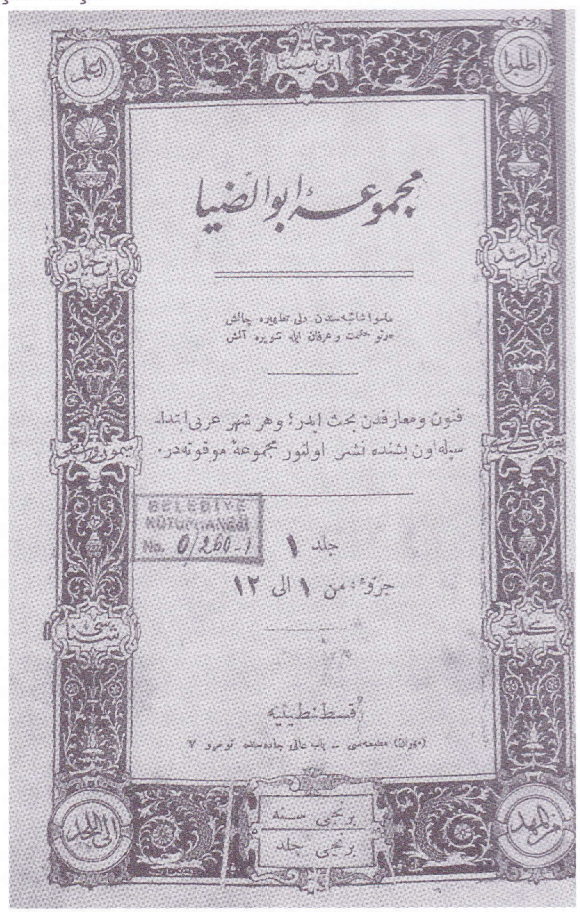
HAYATINDAN BİR KESİT

Türk basınının öncülerinden olan, matbaasında yüzlerce kitap basan ve basın tarihimizin ilkleri arasında sayılan Ebüzziya Tevfik Bey, Abdülhamid'in aylığa bağladığı gazetecilerdendi. 1880 Nisan'ında iki aylığını birden almış ve makbuzunu saraya göndermişti. Makbuzda;

'*Padişah hazretlerinin tahsisi ve ihsânı olan aylık 2 bin 800 kuruş tutarındaki âciz maaşımı, 1880 yılı Mart ve Nisan aylarına mahsuben Hazine'den aldığımı gösteren işbu senedimi takdim kılıyorum.*' diyordu.

Tevfik Bey o günlerde evini taşımaktaydı. Aldığı para bu işe gidince saraydan tekrar para isteyecek ve maaşını nereye harcadığını da bir başka mektupla bildirip hükümdara teşekkür edecekti:

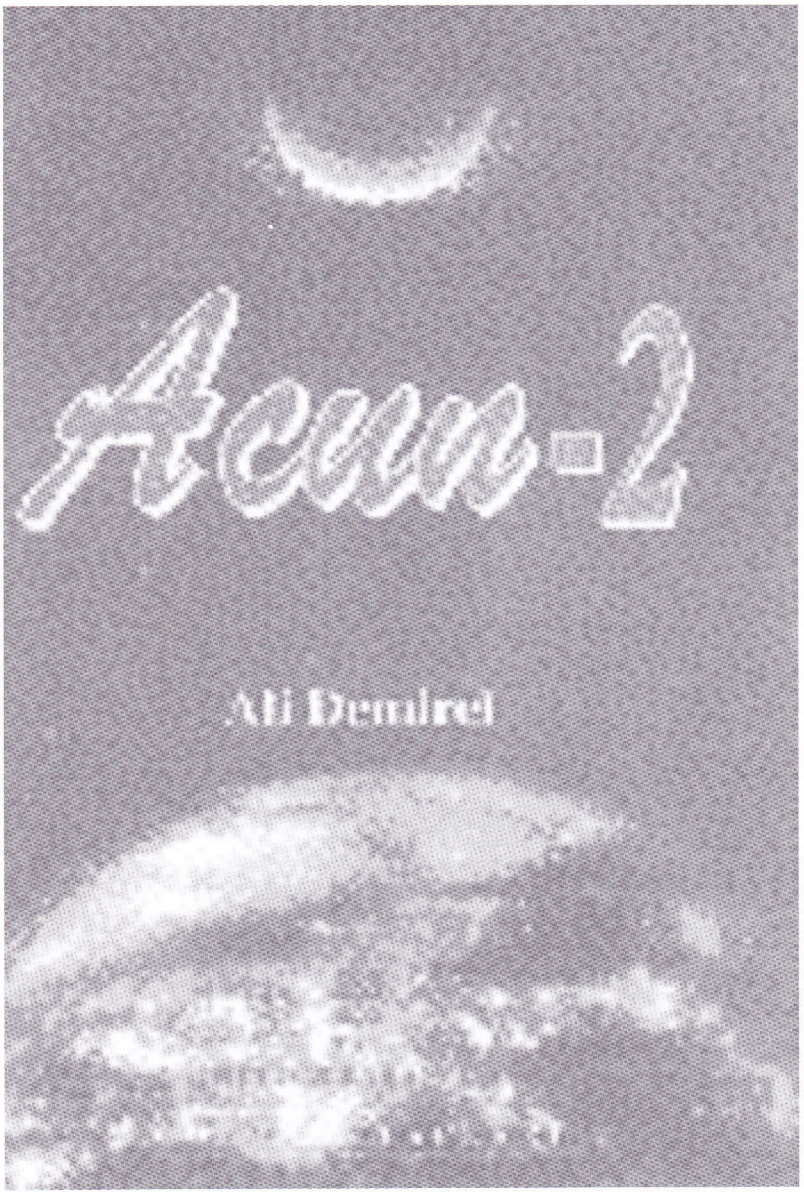
'*Velinimetim olan siz padişâhımın emriyle bugün aldığım değersiz maaşımla ilgili senet, ayağınızın toprağına arzedilmiştir. Başınızı ağrıtan bu önemsiz çabam evimi taşımaktan kaynaklanan bir malî sıkıntıdan doğmuş ve ihtiyacım sayenizde karşılanmıştır.*'

MECMÛA-İ EBÜZZİYA'nın bir nüshası.

OĞUZ ÇETİNOĞLU İLE **MEHMET ŞADİ POLAT** TARAFINDAN HAZIRLANAN VE HENÜZ YAYINLANMAYAN **TÜRK DERGİCİLİĞİNİN 160 YILI (1849–2009)** İSİMLİ KİTAPTAN ÖZETLENMİŞTİR.

KİTAP KÖŞESİ

ESERİN ADI	: ACUN-2
YAYINCI KURULUŞ	: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI
YAYIN TARİHİ	: 1996
TÜRÜ	: BİLİMKURGU ROMAN
ISBN NO	: 975-17-1707-8
YAZARI	: ALİ DEMİREL
KAPAK DÜZENİ	: CANAN BAYRAM

"... Yeni çağda bazılarının beklentisi olan 'medeniyet çatışması'nı ise sıcak çatışma olarak algılamamak lazım. Medeniyetleri de kültürler doğurduğuna göre, bu çatışma hep olagelmiştir. Lâkin, yeni çağdaki medeniyetler çatışması; bir tarif ve tercih çatışması olacaktır. Sıcak bir çatışma değil. Belki bir yarış olarak... Bu yarış da bu günkü batı medeniyetinin eksiğinden doğacaktır. O eksiği kısaca 'Allah'ı unutmak' olarak ifade edebiliriz....

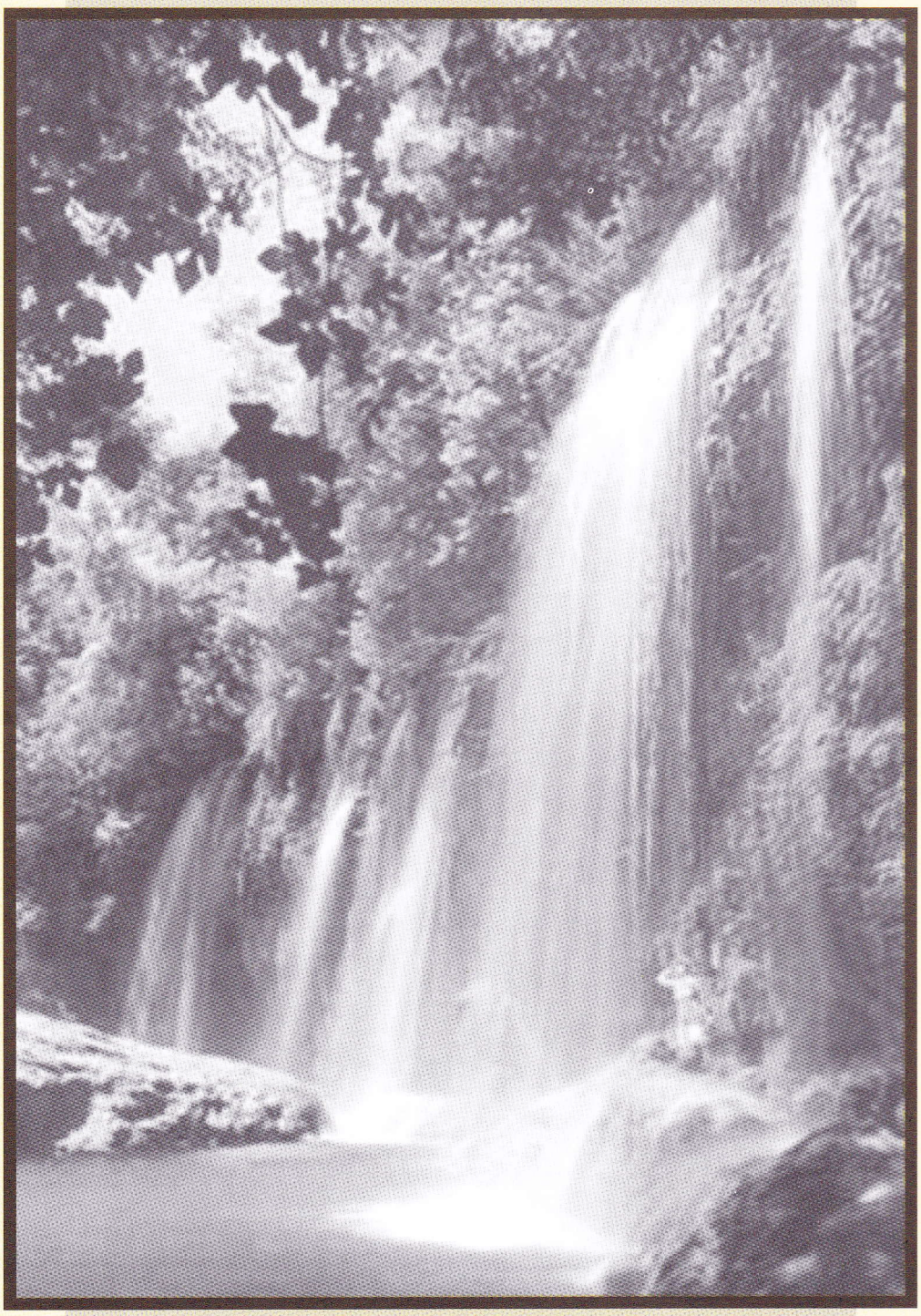
... Kitap bir kültür taşıyıcısıdır. Geçmişten kalanı muhafaza eder, yeni olanı takdim eder. Her iki halde de bilgiyi ve güzellikleri taşır, ulaştırır, öğretir, zevk verir, daha yeniyi sezdirir, yeni ufuklar açar..."

Yukarıdaki satırlar, zamanın T.C. Kültür Bakanı Sayın İsmail KAHRAMAN'a aittir. Ve bu satırlar ACUN-2 adlı kitabın girişindeki, Sayın T.C. Kültür Bakanı'nın sunuş yazısından alınmıştır.

İnsanlığın, dünya dediğimiz bu mavi gezegendeki serüveni son asırlarda hızlı bir gelişme göstermektedir. Dünyada, hatta uzayda söz sahibi olan ve de olmak isteyen her millet kendi kültürünü uzaya taşıma çabasına girişmiştir. Gelecekte uzayda kurulacak ve sürekli yayılacak olan uzay kolonileşmesinde, hakîm güç, oralara yerleşen kültürlerin elinde olacaktır. İşte bu yüzden bir uzay yarışı başlamış durumda. Önceleri ABD ile SSCB (şimdiki Rusya) bu yarışı başlattılar. Günümüzde ise Çin, Japonya ve Hindistan da bu yarışa katılmıştır. Hani biz neredeyiz? Biz ki pek çok milleti yönetmiş hatta bütün insanlığa insanlık dersi vermiş bir milletiz. Şuna emin olun ki uzayda Türk Kültürü yoksa, o uzayda yüce yaratıcının yolundan giden insan topluluğu da yok demektir.

Uzay yarışına nasıl başlanır? Elbette bilimce gelişme ve buluşlar sayesinde, hatta başkalarının buluşlarını kullanarak. Bilim konusu ilk sırada ise inanın onun kadar önemli bir şey daha var; insanlarımızı, özellikle de yeni yetişen nesilleri fikren uzaya yönlendirmek ikinci sırada gelir. Bu amaçla yapılan çalışmalardan en etkilisi ise 'bilimkurgu' dalında eserler ortaya koymaktır. İşte 'ACUN-2' adlı bilimkurgu eser, özellikle gençlerimizin bakışlarını göklere, uzaya çevirmelerini teşvik etmek için kaleme alınmıştır.

Bu eseri okuyanlar bilir, okumayanlar için; Türkiye'deki hemen her kütüphanede bulmanız mümkün...

Kurşunlu Şelâlesi
ANTALYA